Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНУУДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

...рнаһай 1921 оной ...брийн 21-һээ гарана | № 283 (15906) | 1981 оной декабриин 10, четверг | Сэн 2 мүнгэн.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй

У К А З

НҮХЭР Б-Д. Б. РЫБДЫЛОВЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Партийна, совет ба хүдөө ажахын органуудта удаан саг соо аша үрэтэйгөөр хүдэлһэнэйнь ба түрэһөөр 50 наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан, Хэжэнгын районой Хэжэнгын совхозой директор **Рыбдылов** Балдан-Доржи Базаровичые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.
Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь И. ЧЕРНЯКОВ.

Улаан-Үдэ хото, Соведүүдэй байшан.
1981 оной декабриин 7.

БЭРХЭШЭЭЛЫЕ ДАБАХА

...үнөө манай ажахыда, районой бу-...ые совхозуудта малай үбэлжэлгэ ...ю бэрхэтэй, хүшэр байдалда ...ргэгдэжэ байна. Жэшээнь, үнгэрэг- ...жэлэйхитэй сасуулхада, малай эдихэ ...тэжээл һураггүй бага бэлэдхэгдэн-... Тиигээд урда урдынхиһаа эртэ са-...орoo.

...ингэжэ хэлэхэдээ, адууһа малай тоо ...толгойе олошоруулха, ашаг шэмыень дээ-...шэлүүлхэ гүрэнэй түсэб, даабарине дүүр-...э аргагүй гэхэеэ һананагүйб. Ажахы-... бии байһан бүхы арга боломжые, ха-... хүсэеэ, мэргэжэл шадабаряа элсүү-... хүдэлхыемнай, бэрхэшээлнүүдые да-...жа гарахыемнай энэ тохёолдоһон бай-... баадхана бшуу.

КПСС-эй ЦК-гай байгша оной нояб-... Пленум дээрэ үгэ хэлэхэдээ, нү-... Л. И. Брежнев ингэжэ зааһан бай-... «Олон жэлэй дүй дүршэлэй харуул-...ай ёһоор, манай хүдөө ажахыда таа-...жагүй сагай уларил жэл үнгэрөөд лэ ...ууу тохёолдоно. Тиимэһээ тэрэнние ...о ушар бэшэ, харин манай эндэхи ...рилай тон юрын үзэгдэл гэжэ тоо-...ю хэрэгтэй». Саашань нүхэр Леонид ...ич Брежнев сагай уларилай тохёол-...һан бэрхэшээлые дабажа һураха, бү-... ажалаа улам һайнаар, бодомжотой ...ээр эмхидхэхэ, түсэб, даабаринуудаа ...гэхын тула улам оролдосотойгоор ...аллаха хэрэгтэй гэжэ заана.

...нэхээрөөшье, сэхыень хэлэхэдэ, са-... уларилай муу байһан дээрэһээ ту-... уялгамнай дүүргэгдэбэгүй гэжэ ...алайнгаа эмхидхэлэй дутуу дундые, ...талтагүйгөөр хүдэлһэнөө балаалха ...элгэ гаргадаг ушаршье бии ааб даа. ...уха юумэн үгы.

Манай эндэшье хэдэн жэлдэ ган бо-...ю, таряалан, сабшалангай ургаса муу ...гаад, адууһа мал үбһэ тэжээлээр ду-...дажа, үбэлжэлгэ бэрхэтэйгээр үнгэр-...дэнэ. Теэд нимэ хүшэр хүндэ үедэшье ...адтай тон адли эрхэ байдалда ху-...жэ байгаад, имагтал үнэн зүрхэнһөө ...лдожо, хүсэ хүлһэеэ гамнангүй хү-...дэг хүнүүд — түрүүшүүлнай ажалдаа ...н үрэ дүн туйлана ха юм. Манай ...ү хонишодые абаад үзэе. Жэшээнь, ... Б. Жалсараев, Б. Н. Дарижапов, ... Б. Будаев, Д. Б. Дармаев, Ж. Э. Ге-...ов, Н. Н. Ямпилов, П. Т. Бальчин-...жиев болон бусад ямаршье уларил-... жэлдэ харууһалдаг һүрэгэйнгөө зуун ... хонин бүриһөө 100-һаа дээшэ хурь-...жэншэдгүй абажа түлжүүлнэ. Жэшээл-...э, байгша ондо бэрхэ хонишод Бу-... Норбоевич Дарижапов, Ширзагар ...нуевич Жалсараев гэгшэд тус тустаа ...н эхэ хонин бүриһөө дунда зэргээр ...—115 хурьга түлжүүлээ, нооһо аба-... түсэбөөшье үлүүлээ. Энэ жэлдэ 11 ...алагша хонишоднай зуун эхэ хонин ...риһөө 90—100-һаа дээшэ хурьга аба-... томо болгоо. Харин тиихэдэнь тэдэ-...тэй нэгэл адли эрхэ байдалда хүдэл-... хонишод Н. Будобазаров, М. Гон-...доржиев, Д. Шагдуров гэгшэд зуун ... хонин бүриһөө минил 41—64 хурь-... түлжүүлээ. Эдэнэр нооһошье эгээл ...а хайшалһан юм.

Һаалишад, мал адуулагшадайшье ...алай дүнгүүд баһал хоорондоо нимэ ... илгаатай байдаг. Зарим түрүү һаа-...шадай, жэшээнь, С. Г. Малханова, ... П. Силаева, С. Д. Дагбаева, Н. Н. ...адких, Н. С. Филиппова гэгшэдэй жэ-...й эхинһээ хойшо үнеэн бүриһөө 1550 ...1745 килограмм хүрэтэр һү һаагаал ...хэдань, нилээд олон һаалишад үнеэн ...риһөө 900 килограммшье һү һаагаа-...й байна бшуу. Эгээл энээнһээ боложо, ...нөө совхоз гүрэндэ һү худалдаха ...лэй түсэбые болзорһоонь урид дүүр-...жэ шадабагүй.

Манай мал бэлшээн, шахан тарга-...улдаг комплексын малшад Л. Д. ...игмитов, М. П. Салисов, А. Н. Мень-...ков, тугалшад З. В. Матвеева, Е. Д. ...ковлева, Л. Д. Бальжинимаева гэгшэд ...галнуудай, буруу, хашарагуудай шэг-...үрые нэмээхэ түсэбөө һараһаа һара-... дүүргэдэг.

Эдэ бүгэдын хажуугаар, совхозой ху-...лбэрилэгшэд, мэргэжэлтэдэй, илан-...аа отделенинне эрхилэгшэд, фермэнүү-...е даагшадай ажалда бии байһан ду-...агдалнуудшье урагшаа дабшаха хэ-...эгтэмнай бага бэшэ һаад ушаруулна ...жэ мэдэрхэ ёһотойбди.

Гэхэтэй хамта совхозой дирекци, парт-ком, зооветмэргэжэлтэд һүүлэй жэлнүүдтэ ажахынгаа гол һалбарине — мал ажалые хүгжөөхэ, үйлэдбэриин үрэ дүнгүүдые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ бага бэшэ оролдолго гаргана гэжэ хэлэхээр. Энээнэйнь аша үрэшье зарим тэды харагдажа эхилээ.

Тусхайлбал, энэ жэлдэ совхоздо зуун эхэ хонин бүриһөө дунда зэргээр 87 хурьган түлжүүлэгдээ, хонин бүриһөө 3,5 килограмм нооһон хайшалагдаа. Тиигэжэ гүрэндэ нооһо худалдаха жэлэйнгээ түсэбые 102 процент дүүргээбди. Мүн мяха, һү худалдаха түсэбые дүүргэхэ арга бии. Байгша ондо малшадайнгаа зунай бэлшээриин үедэ үхэрнүүдые һайнаар адуулһанайнь, намартаа, үбэлэй эхеэр зүбөөр шахаһанайнь ашаар мүнөө тэдэнние тус тустань 360 килограммһаа доошо бэшэ шэгнүүртэйгээр мяханай комбинадта тушаабабди.

Нёдондоной энэ үеынхитэй сасуулхада, тугалшье һураггүй олон абтаба. Бүхыдөө 1200 гаран тугал түлжүүлэгдэнэ гэхэ гү, али зуун үнеэн бүриһөө 80-аад тугал томо болгогдоно. Энэнь нёдондоно йхиһоо 40 толгойгоор олон тугал абтаһан болоно.

Энээнэй ашаар бүхы адууһа малай тоо толгойе олошоруулха түсэбөө дүүргэхэ аргатай байнабди. Жэшээлбэл, мүнөө совхоздо хамтадаа 3708 үхэр, 27,2 мянган хонин һүрэг үбэлжүүлэгдэхэнь.

Бүхы дээрээ үбһэ тэжээл үнгэрһэн жэлэйхиһээ зарим тэды бага бэлэдхэгдээ. Тусхайлбал, 38,5 мянган центнер үбһэн, 20 мянга үлүүтэй центнер сенаж бэлэдхэгдэнхэй, 3800 тонно силос дарагданхай.

Тээсгэн үбэлжэлгын эхеэр бүхы фермэ, гүүртэ, стараануудай түрүү малшад, хамта 96 хүн сугларжа, тэдэнэр Сэлэнгын районой Тельманэй нэрэмжэтэ совхозойхидой үүсхэл уряае зүбшэн хэлсэһэн, хайшан гэжэ хүдэлөө, юу хээ һаа, малаа һайнаар ондо оруулха, тул абаха, продукци үйлэдбэрилхэ түсэбөө дүүргэхэбибди гэжэ бүхы талаһаань хөөрэлдэһэн байна. Мүн дутуу дундануудые, шиидхэгдээгүй асуудалнуудые элирүүлээ һэн.

Мүн тэдэнэр совхозойнгоо малшадай үмэнэһөө тодорхой социалис уялгануудые абаа юм. Жэшээнь, бүхы фермэнүүднай үбэлэй һарануудта үнеэн бүриһөө 800 килограммһаа бага бэшэ һү һааха, гүрэндэ тушааһан һүнэйнгөө 70 процентһээ бага бэшыень нэгэдэки сортдо хүргэхэ гэһэн зорилго урдаа табяа. Эхэ малаа хаһа сагтань искусственна аргаар урэжүүлхэ, ороондо оруулха, зуун үнеэн бүриһөө — 85 тугал, зуун эхэ хонин бүриһөө 90 хурьга түлжүүлхын тула фермэнүүдтэ бүхы нарай малые амяарлагдаһан боксово түхэлэй байрада харууһалха, хурьгадые кошарно-базова аргаар түлжүүлхэ гэжэ социалис уялга соо бэшэглэнхэй.

Үбэлжэлгын үедэ бүхы жэжэ малда, үнеэдтэ бүлеэдхэгдэһэн уһа уулгаха, һуларан үлбэртэһэн үхэр, хонидые дары илгажа, эмшэлгэ-тэбээрүүлгын пунктда суглуулаад, һайнаар харууһална, эдеэлүүлнэбди. Адууһа малые тураахагүйн тула тэдэнние бэлшээхынгээ хажуугаар фермэ, гүүртэ, отара бүхэндэ тэжээлэй рацион табижа, нарин нормын ёһоор малаа эдеэлүүлнэбди. Илангаяа фермэнүүдтэхи тэжээлэй цехүүдые һаадгүйгөөр хүдэлгэжэ, бүхы һолоомсёо хэршээд, халуун ууралда дэбтээжэ, аргатай соонь талха таряа холин эһээжэ, үнеэдтэ үгэнэбди. Отара бүхэндэ нарһанай ногоон шэлбүүһэн зөөгдэжэ, хонидто эдюулэгдэдэг.

Тэжээлэй дутамаг дээрэһээнь малай хашаа, байрануудые һайнаар заһабарилха, дулаалха, наринаар шабаха, илангаяа досоонь дэбдихэ хохир, хюрөөгэй хуурай хибэдэһэ гэхэ мэтые хүсэд хүрэхөөр бэлдэхэ хэрэгтэ тон ехэ анхарал хандуулагдана.

Малшадай коллектив бүхэндэ зооветһуралсал эмхидхэгдэнхэй.

Ажахын болон отделенинүүдэй партийна, комсомолой организацинуул, бүхы коммунистнууд, комсомолшууд эдэбхитэд энэ айхабтар харюусалгатай үедэ малшадтаяа хамта бүхы хүсэеэ элсүүлэн хүдэлжэ байна.

Б-Д. РЫБДЫЛОВ,
Хэжэнгын совхозой директор.
Хэжэнгын район.

ҮБЭЛЖЭЛГЭ АМЖАЛТАТАЙ ҮНГЭРГЭЛГЭ, ТЕХНИКЭ ҺАЙНААР ЗАҺАБАРИЛГА— МҮНӨӨДЭРЭЙ ШУХАЛА ЗОРИЛГО

Зэдын районой В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой Булагай һүнэй фермэдэ арбан һаалишад хүдэлдэг юм. Тэдэнэй нэгэн — «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденто Любовь Факеевна Нагаева (зураг дээрэ) 11 һара соо үнеэн бүриһөө 2240 килограмм һү һаагаад байна.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ХОРИН ЖЭЛДЭ ТУГАЛШАНААР

«Октябрьский» совхозой Түбэй һаалиин фермын коллективэй туйлаһан амжалтада тугалшадай оруулһан хубита нилээд ехэ юм. Жэшээлбэл, Галина Цыбикдоржиевна Доржиева 20 жэлэй туршада тугалшанаар ажаллана. Мүнөө тэрэ һая гараһан 50 тугал харууһалдаг.

Тэрэ тугалнуудтаа һү уулгахаһаа гадна, толгой бүхэндэнь 500 грамм ногооной витаминтай гурил үгэнэ. Һая шэгнэжэ үзэхэдэнь, бүлэг тугалнуудынь шэгнүүрэ тус бүрэ хоногой 700 граммаар нэмээһэн байба.

Жэлэй эхинһээ хойшо тус фермэдэ 294 тугал абтанхай түлжүүлэгдэнэ. Эдэ тугалнуудаа гарза хоролтогүйгөөр харууһалхын тула түрүү малшан Галина Цыбикдоржиевна горитой оролдолго гарган ажаллана.

Манай корр.
Зэдэ.

Һараар урид

Арбан нэгэдэхи табан жэлэй түрүүшын жэлэй түсэбые саг болзортонь сүм дүүргэхын тула хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй Бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ хам оролсоһон «Заветы Ильича» совхозой Х у р а м ш ы н фермын һаалишан, коммунист, арадай депутадуудай сомоной Соведэй депутат Николай Бимбасвич Пурбуев һү үйлэдбэрилхэ жэлэйнгээ даабарине бүхэли һараар уридшалан дүүргээ. Түсэбэй ёһоор бүхыдөө бэлэдхэлэй пунктда 359 центнер һү тушааха байбал, 360 центнертэ хүргөө. Тиигэжэ мүнөө энэ нүхэрнай арбан нэгэдэхи табан жэлэй хоёрдохи жэлэй тоосоогоор продукци үйлэдбэрилжэ захаланхай.

Түрүү һаалишанай даажа абаад харууһалжа байһан арбан найман үнеэнэй тус бүриһөө тугал түлжүүлэгдэһэн юм. Эдэ бүхы туйлалтануудаа Николай Бимбаевич Пурбуев КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1981 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдтэ харюу болгон барина. Эдэ үдэрнүүдтэ тэрэ ниитынгээ адууһа мал һайнаар ондо оруулхын түлөө дэлгэрһэн социалис мүрысөөс толгойлно.

Ц. ОЧИРОВА.
Улаан-Үдын район.

ЗАЛУУШУУЛАЙ ХҮСӨӨР

Түнхэнэй районой «Восточные Саяны» колхозой малай байрануудые оньһожоруулдаг бригадын гэшүүд бултадаа нютагайнгаа дунда һургуули дүүргэһэн залуушуул юм. Тус бригада ажахынгаа малшадай ажалые оньһожоруулха талаар горитой ажал ябуулна. Хуурай-Һубагай, Сагаан-Нуурай, Галбайн, Таблангуудай малай байрануудта оньһон түхеэрэлгэнүүдые заһабарилжа дүүргэбэ. Ингэжэ тэндэхи хонишодой, һаалишадай, гахайшадай ажалые хүнгэдхэжэ үгэбэ бшуу.

Энэ коллективые Ивалгын гидромелиоративна техникум дүүргэһэн, техник-механик мэргэжэлтэй Бальжин Дугарович Петухов хүтэлбэрилнэ. Тэрэнэй бригадада слесарь Сергей Замбалов, механизатор Намсарай Ангархаев, дархан Сырстор Шалбаев, слесарь Сырен-Жап Хаптаков, электрогазо-гагнууршан Николай Будаев гэгшэд хүдэлнэ.

Мүнөө тэдэнэр Хуурай-Һубагай отделениин гахайн фермэдэ ажаллажа байна.

Б. БИРБАЕВ.

МҮЛЬҺЭН ХАРГЫГААР

Үбэлдөө уһа голой мүльһөөр хүшагдаһан хойно Ахын районой ажалшадай эрилтые хангаха эд бараан, ажахынуудта, эмхи зургаануудта хэрэгтэй элдэб түхеэрэлгэнүүд, тоһо, түлишын материалнууд ашаанай автомашинануудаар Моондоһоо абаашагдадаг юм. Энэ харюусалгата хүдэлмэридэ тус районой ажахынуудай жолоошод эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг заншалтай. Жэшээлбэл, һаяхан «50 лет Октября» колхозой бүлэг жолоошод түрүүшын эрьесэ хэһэн байна. Эндэ нэгэн доро «Урал» түхэлэй дүрбэн, «ЗИЛ-157» түхэлэй найман, ГАЗ-53 маркын гурбан автомашина ашаа зөөлгэдэ хабаадалсаба. Холын хүшэр хадалиг газарай харгыгаар ашаа зөөхэ автомашинануудые һайнаар заһабарилжа бэлдэхэ хэрэгтэ колхозой механигууд Валерий Огзонов, Дугарсурэн Цыденов, токарь-гагнууршан Юрий Турчанинов гэгшэдэй оруулһан хубита ехэ.

Мүнөө Аха—Моондо гэһэн үбэлэй мүльһэн харгыгаар ашаа зөөһэн машинанууд Эрхүү голой эрьенүүдые зүбшан һубаринад.

В. ДОРЖИЕВ.

УРМАШУУЛАГДАБА

Зунай бэлшээриин хаһада һү ехээр һаажа, малай шэгнүүр горитой нэмээхэ талаар дэлгэрһэн социалис мүрысөөнэй эсэсэй дүнгүүд һаяхан согсологдожо, эрхимлэгшэдынь урмашуулагдаба. Тодорхойлон хэлэбэл, түрүүшүүл нютагайнгаа үзэсхэлэн гоё газарта оршодог Хонгор уулын аршаандахи амаралтын байшанда ошожо амарха түлөөһэгүй путевкоор шагнагдаа юм.

Социалис мүрысөөнэй гуримаар зунай бэлшээриин үедэ үнеэн бүриһөө 1400 килограмм һү һааха уялгатай байһан гээшэ. Ажалай тэмсэлэй үрэ дүнгүүдые согсолон зэргэсүүлхэдэ, Саяанай совхозой Улаан-Горхоной фермын һаалишад Л. Ошоров, С. Сыденова, С. Манзаракшеева гэгшэд шалгараа. Эдэнэр нажартаа үнеэн бүриһөө 1384—1575 килограмм һү һааһан байна.

Мүн эндэ алтан намарай баян хэшэг — ургаса хуряалгада хабаадагшадай мүрысөөнэй дүнгүүд согсологдоо.

В. ТУЛАЕВ.

ГУРИЛ ҮЙЛЭДБЭРИЛХЭНЬ

...ниитынгээ адууһа малай ...кэлые шанаржуулжа, ...лжэлгээ эмхитэй һай-...ар үнгэргэхын тула Хяаг-... районой ажахынуудта ...э хүдэлмэри ябуулагдана. ...шээлбэл, һаяхан болоһон ...адай депутадуудай район-... Соведэй гүйсэдкомой за-...данида нарһанай шэлбүү-... бэлэдхэхэ, гурил гаргаха ...хай дэлгэрэнгыгээр зүб-...н хэлсэһэн байна. Энэ үбэлдөө районой ажахынуудта бүхыдөө нарһанай шэлбүүһэ бэлдэжэ, 18.930 центнер гурил гаргаха даабари хараалагдаа. Иимэ нэмэлтэ тэжээл бэлэдхэлгэдэ гансашье колхоз, совхозууд бэшэ, мүн ой модоной ажахын болон предприяти, эмхи зургаануудай хүдэлмэришэд үргэнөөр хабаадуулагдаха байна.

Урид хараалагдаһан даабариин ёһоор «Родина», Ранжуровай нэрэмжэтэ колхозуудта тус бүрээ 2400 центнер, Хяагтын «Пограничный» совхозуудта 2000—2300 центнер нарһанай шэлбүүһэн бэлэдхэгдэхээр түсэблэгдэнхэй. Мүнөө район дотор нарһанай шэлбүүһэ бэлэдхэхэ хүдэлмэри түлэг дундаа ябуулагдажа, түрүүшын центнернүүд малай фермэ, отаранууд асарагдажа байна.

В. ЖИГЖИТОВ.

ВЦСПС-эй ПРЕЗИДИУМДЭ

ШЭНЭ ТАСС ҺОНИН

УРАГШАА ЭРШЭМТЭЙГЭЭР ДАБШАХА

Совет профсоюзууд, ороноймнай бүхы ажалшад КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1981 он) Пленумэй, СССР-эй Верховно Соведэй сессиин дүнгүүдые халуунаар һайшаагаад, эдэнние ажал ябуулгануудайнгаа дайшалхы программа мэтээр харана гэжэ ВЦСПС-эй Президиумэй декабриин 8-да болоһон заседанида хабаадагшад тэмдэглээ.

КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй шиидхэбэринүүдые, Пленум дээрэ нүхэр Л. И. Брежневэй хэлэһэн захяа заабаринуудые бэелүүлхэ талаар 1981—1985 онуудай, мүн 1982 оной СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гүрэнэй түсэбүүдые дүүргэлгэдэ, үлүүлэн дүүргэлгэдэ ажалшадые элсүүлэн хабаадуулха талаар профсоюзуудай зорилгонуудые зүбшэн хэлсэнэ.

Социалис мүрысөөн хадаа ажахын-политическэ зорилгонуудые ш и и д х э л г э д э профсоюзуудай хабаадалгын гол арга онол, үйлэдбэрине хүгжөөлгын хүсэтэ зэбсэг ходоодоо болодог байгаа гээд заседани дээрэ тэмдэглэгдэв. Тэрэнэй үндэһөөр олонхи ажалша коллективууд үндэр үрэ дүнгүүдые туйлана. 1982 оной нэгэдэхи кварталай түсэбые болзорһоонь урид дүүргэжэ, профсоюзуудай XVII съездын нээгдэхэ үдэр угтахые дурадхаһан түрүү коллективүүдэй үүсхэл орон доторнай үргэнөөр дэлгэрүүлэгдэжэ байна.

Ажалай эрхэ байдалые һайжаруулха асуудалнуудта заседанида хабаадагшад ехэ анхаралаа хандуулба. Тусхайлбал, арадай ажахын олонхи һалбаринуудта гар ажал хангалтагүй удаанаар зайсуулагдажа байна гээд тэмдэглэгдээ.

1982 оной угтамжын түсэбүүд болон социалис уялгануудые бэлдэжэ, баталан абаха, энэ жэлэй түсэбтэ даабаринуудые амжалтатайгаар дүүргэхэ, арбан нэгэдэхи табан жэлэй хоёрдохи жэлдэ ороной арадай ажахые тогтууритай һайнаар хүгжөөхын тула шухала эрхэ байдал байгуулха талаар ажалша коллективүүдтэ эмхидхэлэй ба хүмүүжүүлхы хүдэлмэри ажахын органуудтай хамта ябуулхыень ВЦСПС-эй Президиум профсоюзуудай соведүүдые, комитедүүдые уялгаба.

ВЦСПС-эй түрүүлэгшэ А. И. Шибаев заседани дээрэ үгэ хэлээ.

(ТАСС).

ОРОНОЙ ТҮҮХЭ-БЭШЭГ

ВИЛЬНЮС. (ТАСС). «Нүхэр Л. И. Брежневэй «Дурдалганууд» хадаа манай Эхэ ороной зүрхэ сэдьхэл хүдэлгэмэ түүхэ-бэшэг болоно» гэһэн темээр научно-практическа конференци декабриин 8-да эндэ болобо. Партийна, совет, профсоюзай, комсомолой эдэбхитэд, эрдэмтэд, революционно хүдэлөөнэй ветерануud тэрэнэй хүдэлмэридэ хабаадаһан байна.

Леонид Ильичэй шэнэ ном дотор партиин үзэл суртал ай хүдэлмэриин, ажалшадые марксистско-ленинскэ, патриотическа ба интернациональна үзэл бодолтойгоор хүмүүжүүлгын асуудалнуудта ехэ анхарал хандуулагдаа гэжэ үгэ хэлэгшэд тэмдэглэбэ. «Дурдалгануудай» автоорай хэлэһэн һанал бодол, заабари зүбшэлнүүд, үнэтэ шухаг дурадхалнууд мүнөө совет арадай үмэнэ табигдаһан зорилгонуудые шиидхэхэдэнь үзэл сурталай хүдэлмэрилэгшэдтэ туһалха байна.

Нүхэр Л. И. Брежневэй номуудые зүбшэн хэлсэлгэдэ зорюулагдаһан уншагшадай конференцинүүд, уран зохёолой үдэшэнүүд республикын предприятинуудта, ажахынуудта үнгэргэгдэнэ.

П А Р Т И Т А Я А, АРАДТАЯА ХАМТА

СССР-эй Арадай ажахын туйлалтануудай выставкын Түбэй павильон соо нээгдэһэн «Ленинэй зааһан замаар» гэһэн выставкэ партиин зохёон байгуулхы асари ехэ хүдэлмэри тухай, совет арадай агууехэ туйлалтанууд тухай хөөрэнэ.

Парти болон арадай тэрээндэ найдажа даалгаһан ехэ, харюусалгатай тушаалнуудта нүхэр Л. И. Брежневэй хэһэн ажал ябуулгые элирүүлэн харуулһан материалнуудтай эндэ орогшод һонирхон танилсаха байна. КПСС-эй ленинскэ генеральна хараа бодолые зохёон бэелүүлгэдэ, эб найрамдалые хангаан бэхижүүлхэ хэрэгтэ Леонид Ильичэй ехэ хубитаяа оруулжа байһаниинь эдэ документнүүд дотор харуулагданхай.

Түрэһөөрнь 75 жэлэй ойдо зорюулагдаһан «Леонид Ильич Брежнев» гэжэ намтарлаһан тобшо очерк, «Бага газар», «Һэргэн хүгжэлгэ», «Шэнэ газар», «Дурдалганууд» гэһэн номуудынь, «Ленинэй зааһан замаар» гэһэн зохёолнуудынь, КПСС-эй Экономическа ба үзэл сурталай ажал ябуулгын, партийна байгуулалтын асуудалнуудаар тэрэнэй хэлэһэн үгэнүүдэй, статьянуудай суглуулбаринууд эндэ табигданхай.

Партиин хүтэлбэри доро ороной ажалшадай КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдые амжалтатайгаар бэелүүлгэдэ, табан жэлэй даабаринуудые дүүргэлгэдэ хубитаяа ямараар оруулжа байһан тухайнь хөөрэһэн материалнууд эндэ бии.

1977 ондо баталагдан абтаһан СССР-эй Конституциие зохёолгодо КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ нүхэр Л. И. Брежневэй ехэ хубитаяа оруулһыень гэршэлэн харуулһан хэблэлнүүд, фотозурагууд стенднүүдэй нэгэндэ табигданхай.

Л. И. Брежневэй уласхоорондын ажал ябуулга тухай документнүүд, материалнууд үргэн ехэ юм.

СССР-эй Арадай ажахын туйлалтануудай выставкэ тус экспозициие бэлдэһэн байна. КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи Марксизм-ленинизмын институт тэрэнние эмхидхэлгэдэ, материалнуудыень суглуулгада ехэ туһа хүргэһэн байна.

(ТАСС).

ШЭНЭ УРГАСАДА—НАЙДАМТАЙ ҮНДЭҺЭ ҺУУРИ

ВОЛГОГРАД. Областиин колхоз, совхозуудай 300 шахуу отряд нютагай үтэгжүүлгэнүүдые хээрэ гаргажа байна. Ерэхэ жэлдэ овоц, люцернэ, кукуруза, шэниисэ болон хара таряа тарихын тула намарай паарай хахалагдаһан уһалууриин талмай дээрэ нэн түрүүн үтэгжүүлгэнүүд гаргагдаба. Н о в о а н н и н скa, Киквидзенскэ, Калачевска районуудай ажахынуудта энэ хүдэлмэри һайнаар эмхидхэгдэһэн байха юм.

РИГЭ. Латвиин механизаторнууд бүхы тракторнуудайнгаа арбанай юһэн хубине заһабарилан бэлдээ. Плугууд, сеялкэнүүд болон культиваторнуудай хахадһаа үлүү хубинь хабарай тарилгада заһабарилагдаһан байна.

Заһабарилгын хүдэлмэрине саашадань мэргэжүүлһэнэй ашаар республикын хүдөөгэй ажалшад амжалта туйлажа, оньһон техникэеэ саг соонь, һайн шанартайгаар бэлдэхын түлөө, бүхэсоюзна социалис мүрысөөнэй үүсхэл гаргаба. Ажахынуудай мастерскойнуудта мэргэжүүлэгдэһэн 2 мянга шахуу звено хүдэлнэ. Эдэнэй туд бүхэниинь оньһон техникэеэ заһабарилжа дүүргээ. Республикын «Госкомсельхозтехникын» мастерскойнуудта үйлэдбэрине индустрижүүлгын хэмжээн үргэдхэгдэбэ.

Ажалаа һайнаар эмхидхэһэнэй, заһабарилгын баазые бэхижүүлһэнэй ашаар республикын ажалшад газар элдүүрилгын ба тарилгын бүхы техникые ерэхэ жэлэй март болотор бэлдэжэ дүүргэхые уялгалаа.

КРАСНОДАР. Кубаниин ажахынууд ороoһото, ороoһото-бобово ургамалнуудай, нэгэ ба олон жэлэй ногооной элбэг хүрэхэ үрэһэ бэлдэбэ. Каневска районой «Победа», Усть-Лабинска районой Крупскаягай нэрэмжэтэ, Тбилискэ районой «Дружба» болон бусад колхозууд онсо шалгарна.

Эдэнэр хабарай тарилгада бүхы үрэһэеэ бэлдэбэ.

Приазовиин, Кубань мүрэнэй баруун бэеын, Таманска хахад аралай ба Адыгейн ажахынууд тарилгын бүхы талмайда хүрэхэ барайгарай үрэһэ бэлдээ.

БАКУ. Азербайджанай таряашад намарай тарилгаяа эрхим болзорто дүүргэбэ. Хахад миллионһоо үлүү гектарта ороoһото ургамалнууд таригдаа. Республикын селекционернүүдэй бии болгоһон шэниисын «гюргана», ешмээнэй «паллидум-596» түхэлэй үндэр баян ургаса үгэдэг сортнуудаар тарилга хэгдэбэ.

Малай тэжээлдэ хэрэглэгдэхээр хараалагдаһан ешмээн намар таригдаһан талмайн табанай нэгэ шахуу хубине эзэлнэ.

Карабахска талада, Ехэ ба Бага Кавказай бооринуудта таригдаһан ургамалнуудта минеральна үтэгжүүлгэнүүдые хэхэ хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдана.

(ТАСС).

ЭРДЭМЭЙ ТУЙЛАЛТАНУУДЫЕ—ХҮДӨӨ АЖАХЫД

Табин жэлэй урда тээ — 1931 ондо Загарайн районой Онохой нютагта элдэб ургамалнуудай шэнэ сортнуудые туршаха ба бии болгохо туршалгын станци байгуулагдаһан юм. Энэмнай республика дотор эмхидхэгдэһэн хүдөө ажахын түрүүшын туршалгын станци байһан түүхэтэй.

Тэрэнэй удаа 1933 ондо Сэлэнгын районой Юрөө нютагта үүлтэртэ мал үсхэбэрилхэ туршалгын станци мүндэлөө һэн. Энэ станциин эрдэмтэд малай үүлтэр һайжаруулха талаар ехэ хүдэлмэри хээ.

1956 ондо эдэ станцинууд нэгэдхэгдэжэ, Буряадай республикын гүрэнэй хүдөө ажахын туршалгын станци байгуулагдаад, 1961 ондо тэрэ Ивалга һуурида нүүлгэгдэһэн байна.

1981 ондо энэ станциин болон СибНИПТИЖ-эй Буряадай комплексно таһагай һуури дээрэ Буряадай хүдөө ажахын эрдэм-шэнжэлгын институт эмхидхэгдэв.

Эдэ үдэрнүүдтэ республикын хүдөө ажахыда туршалгын болон эрдэмэй туйлалтануудые нэбтэрүүлхэ хүдэлмэриин ябуулагдажа эхилһэн сагһаа хойшо табин жэлэй ой тэмдэглэгдэжэ байна. Энэ түүхэтэ хэрэгтэ зорюулагдаһан материалнууд эндэ толилогдобо.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Буряадай хүдөө ажахын эрдэм-шэнжэлгын институдай бүлэг эрдэмтэд.

Н. ДРИГЕНОВЭЙ фото.

ТҮҮХЭТЭ ШЭНЭ ШАТА ДЭЭРЭ

Туршалгын ба эрдэм-шэнжэлгын эмхи зургаануудай табин жэлэй туршада хэһэн ажал республикын хүдөө ажахын хүгжэлтын түүхэтэй сэхэ холбоотой юм. Үмсын ажалтай малшад, таряашадые хамтаруулжа, артель, колхоз байгуулһан сагһаа хойшо мүнөө хүрэтэр туйлагдаһан амжалтануудта эрдэмтэдэй, хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй хубита ехэ. Эдэнэр хүдөө ажахые эрхилхэ талаар эрдэмһээ эшэ үндэһэтэй олон шэнэ онол аргануудые тодорхойлхо ба үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ талаар эдэбхитэйгээр оролдоһон байна.

Эрдэм-шэнжэлгын, туршалгын эмхи зургаануудта хүдөө ажахын олон эрдэмтэд, эмхидхэлшэд аша үрэтэйгөөр ажаллаһан байха юм. Онохойдо эмхидхэгдэһэн туршалгын станциин түрүүшын директорээр үнинэй большевик, 25 мянгатанай тоодо манай республикада ерэһэн В. М. Мазыро хүдэлөө. Юрөөгэй үүлтэртэ малай станциин түрүүшын директорээр республикын элитэ ажал ябуулагша Ф. М. Сахалтуев байһан гээшэ.

Туршалгын станцинуудта амжалтатайгаар хүдэлһэн эрдэмтэдэй, мэргэжэлтэдэй тоодо К. М. Крамм, А. М. Останин, Н. С. Хребтов, А. И. Кузнецов, А. А. Баертуев, Г. А. Дрямов, Д. С. Лесик, М. Н. Балков, И. А. Хазагаев, М. П. Ильин, К. Т. Мунков, Н. С. Вахрушев, Р. П. Пилданов болон бусадые нэрлэхэ хэрэгтэй.

Буряадай хүдөө ажахын эрдэм-шэнжэлгын институдай мүндэлһэн үшар хадаа республика дотор хүдөө ажахын эрдэмэй хүгжэлтын шэнэ шата гээшэ гэжэ тоолохо болонобди. РСФСР-эй правительствын тогтоолоной ёһоор, манай шэнэ институдай бэелүүлхэ гол зорилгонууд юуб гэхэдэ, газар таряалангай талаар хүрьһэ хамгаалха ба тэжээл үйлэдбэрилхэ зохид гурим зохёон байгуулха, белок ехэтэй ороһото ургамалнуудай ба олон жэлэй ногоонуудай түргэн эдеэшэдэг, ган гасуурта тэсэмгэй сортнуудые бии болгохо, мяхалиг ба һү шэмэ ехэтэй мал, хонид болон адуун һүрэг үсхэбэрилхэ ашаг үрэтэй онол аргануудые тодорхойлон зохёохо, Байгал-Амарай түмэр замай районуудта эдеэ хоолой бааза байгуулха асуудалнуудые шэнжэлхэ, хүдөө ажахын үйлэдбэриие зүбөөр хубаарилан эрхилхэ, тэрэниие тусхай шэглэлтэй болгохо, томодхохо ба ажахынууд хоорондын хамжаануудые байгуулха хэрэгые элишэлэн тодорхойлхо ушартай.

Эдэ гол зорилгонуудтай зохилдуулан, институтдамнай 8 таһаг, 11 лаборатори байгуулагдаа. Эрдэм-шэнжэлгын хүдэлмэри комплексноор ябуулха шадабаритай хүдөө ажахын эрдэмэй 1 доктор, эрдэмэй 30 кандидат хүдэлжэ эхилээ.

Газар таряалан эрхилэлгэдэ хүрьһэ хамгаалха гурим зохёон тодорхойлхо хэрэгые хүдөө ажахын эрдэмэй кандидадууд В. Б. Бохиев, Н. М. Урбазаев, Т. П. Лапухин, ахалагша научна хүдэлмэрилэгшэ К. М. Митюков гэгшэд даажа абанхай. Эдэнэр хүрьһэ элдүүрилхэ, севооборотуудые ба үтэгжүүлэгэнүүдые хэрэглэхэ, гол ургамалнуудые тарижа ургуулха онсо өөрсэ технологи элишэлхэ үүргэтэй.

Ороһото ургамалнуудай, олон жэлэй ногоонуудай Байгал шадарай эрхэ байдалда баян ургаса үгэхэ шэнэ сортнуудые бии болгохо талаар селекционно ехэ хүдэлмэри ябуулагдажа байнхай. Эндэ суута селекционер К. М. Краммай жэшээгээр республикын габьяата агроном А. Г. Дубровскаягай хүтэлбэри доро ороһото ургамалнуудай шэнэ сортнууд бии болгогдоно.

Тэжээл үйлэдбэрилхэ асуудал институдай ажал ябуулгада горитой һуури эзэлнэ. Сабшалан, бэлшээри һайжаруулха талаар хүдөө ажахын эрдэмэй кандидадууд А. М. Емельянов, П. Г. Соболев, М. Н. Башинов, Л. К. Емельянова болон бусад аша үрэ ехэтэй хүдэлмэри ябуулжа байна.

Мал ажалай таһагта гурбан лаборатори байгуулагдаа: хони үсхэбэрилгээр, һү һаалиин мал үдхэлгөөр, мяхалиг мал ба адуун һүрэг олошоруулгаар.

Гушаад оной үеэр аха заха эрдэмтэдэй хүсөөр нютагай үүлтэрэй хонидые, эбэртэ бодо малые ашаг шэмэ ехэтэй үүлтэртэ малай шуһа холижо, һайжаруулха хүдэлмэри ябуулагдаа һэн. Тэрэнэй ашаар нарин нооһото хонид, симментал үүлтэрэй бодо мал олошороһон жэшээтэй.

Селекционно энэ хүдэлмэри саашадань үргэлжэлүүлэгдэжэ, далаад онуудай үеэр Забайкалиин нарин нооһотой үүлтэрэй буряад түхэлэй хонид бии болгогдоһон гээшэ. Мүнөө үедэ хонин ажалай лабораториин эрдэмтэд буряад түхэлэй нарин нооһото хонидой шэнжэ шанарые улам нарижуулан һайжаруулха, илангаяа хонидые ехэ шэгнүүртэй, нооһо утатай болгохо хүдэлмэри ябуулжа байна. Мүн республикын эрхэ байдалда хонин ажал эрхилхэ, тэрэниие промышленна технологидо оруулха, хурьгадые түлжүүлхэ ба хонидые шахан таргалуулха зохид аргануудые шэнжэлэн тодорхойлхо зорилготой.

Һү һаалиин мал ажалые промышленна үндэһэ һуурида гараха онол аргануудые зохёожо, үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ, хальмаг, казахай сагаан толгойто, герефорд гэхэ мэтэ мяхалиг үүлтэрэй мал үсхэбэрилхэ технологи тодорхойлхо хүдэлмэри хэгдэнэ. Мүн адуун һүрэгэй ба һарлагуудай ашаг шэмэ дээшэлүүлхэ асуудалнууд шэнжэлэгдэжэ эхилээ.

Энэ мал ажалай таһагта хүдөө ажахын эрдэмэй кандидадууд И. И. Соколов, С. Г. Лумбунов, И. Ф. Воробьев, Ю. М. Нагаев, Л. А. Михайлова түрүүтэй бусад эрдэмтэд ажаллажа байна. Ветеринарна таһагые ветеринарна эрдэмэй доктор Р. Р. Игнатьев хүтэлбэрилнэ.

Республикын хүдөө ажахые оньһожоруулха ба электрижүүлхэ, газар таряалан шэнэ ёһоор эрхилэлгэдэ, мал ажал ба тэжээл үйлэдбэрилгэдэ оньһожоруулгын поточно технологи нэбтэрүүлгэдэ зохихо машинануудые шэлэн олохо ба инженернэ талаар хангаха асуудалнуудые институдай оньһожоруулгын болон электрижүүлгын таһагай эрдэмтэд шиидхэхэ юм. Эндэ техническэ эрдэмэй кандидадууд В. Ж. Чойжалсанов, А. Б. Доржиев, В. Е. Цыбикдоржиев, П. Х. Хараев гэгшэд хүдэлнэ.

Экономико ба хүдөө ажахын үйлэдбэри эмхидхэхэ таһагые экономическа эрдэмэй кандидат Ц. Б. Галданов толгойлно. Энэ таһагай эрдэмтэд хүдөө ажахын үйлэдбэриие үрэ ехэтэйгээр эрхилхэ, тэрэниие тусхай шэглэлтэй болгохо, ажахынууд хоорондын хамжаануудые байгуулха, мал ажалые промышленна технологидо оруулха үедэ ажалай эмхидхэл нарижуулан һайжаруулха болон бусад асуудалнуудые шиидхэхэ зорилготой. Мүн БАМ-да эдеэ хоолой бааза байгуулха хэрэгтэ хабаатай асуудалнууд энэ таһагта даалгагданхай.

Эрдэм-техникын мэдээсэлэй ба эрдэмэй туйлалтануудые, түрүү дүй дуршалые хүдөө ажахыда нэбтэрүүлхэ таһагай хүдэлмэрилэгшэд хүдөө ажахын эрдэм мэдээсэлые олондо ойлгуулха талаар горитой хүдэлмэри ябуулна. Тиихэдээ эдэнэр Соёлой министерствэтэй, Горькиин нэрэмжэтэ республиканска библиотекэтэй, Буряадай ЦНТИ-тэй, республикын газетэнүүд, телевидени болон радио-дамжуулгын комитедтэй нягта холбоотойгоор хүдэлнэ. Энэ таһагые даагшаар олон жэлэй туршада Л. М. Герасимова хүдэлнэ.

Буряадай хүдөө ажахын эрдэм-шэнжэлгын институт туршалга-үйлэдбэриин хоёр ажахытай. Нэгэниинь хуурай тала газарай Ивалгын ОПХ, нүгөөдэнь — ой модотой тала газарай Байгалай ОПХ болоно. Эдэ ажахынуудта эдлүүриин 56 мянган гектар газар даалгагданхай, тэрэнэй 20 мянган гектарынь таряалан, 10 мянган гектарынь сабшалан юм. Тус ажахынууд 10 мянга гаран үхэртэй, тэрэ тоодо 3 мянган үнеэтэй, 12,5 мянган хонитой, 3 мянган гахайтай. Ивалгын ОПХ-да үүлтэртэ гунжадые үдхэхэ ажахынууд хоорондын предприяти бии.

Институдай эрдэмтэд эдэ ажахынуудта элдэб туршалгын хүдэлмэри хэжэ, түрүү онол аргануудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ хэрэгые ударидана. Жэшээнь, институдай эрдэмтэд Ивалгын ОПХ-гай Доодо-Ивалгын һү һаалиин комплексын хүдэлмэриие эмхидхэлсэнэ, шэнжэлнэ. Тиихэдээ тэдэнэрэй зохёон байгуулһан технологи ашаг үрэ ехэтэй гэжэ элишэлэгдээ. Эндэ үйлэдбэриин бүхы хубинуудые оньһожоруулһанай ашаар ажалай бүтээсэ ехэ болоно. Комплексдо ажалладаг хүн бүхэндэ, республикын юрын фермынхидэ орходоо, 2,5 дахин олон мал даалгагданхай. Эндэ 1 центнер һү үйлэдбэрилхын тула 3,5—4 хүн час соо ажаллаха жэшээтэй.

Үнеэд болгогдохо эмэ хашарагуудые түлжүүлдэг Ивалгын ажахынууд хоорондын комплексдо манай эрдэмтэд ехэ туһа хүргэнэ. Энэ предприятида нэгэн доро 6,9 мянган эмэ тугал, бүрүү, хашараг харууһалагдажа, жэлдээ Улаан-Үдын районой ажахынуудта 5—6 һарын хээлитэй болоһон 2,5 мянган гунжадые худалдажа байха юм. Энэ комплексдо поточно технологи хэрэглэхээр хараалагданхай.

Институдай эрдэмтэд, научна хүдэлмэрилэгшэд республикын колхоз болон совхозуудта үйлэдбэриин шэнэ технологи, малай үүлтэр һайжаруулха шэнэ онол аргануудые нэбтэрүүлхэ талаар ехэ туһа хүргэдэг, саашадаашье хүргэхэ байна.

Манай институдай таһагууд СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Буряадай филиалай, республикын дээдэ һургуулинуудай эрдэмтэдтэй нягта холбоотойгоор ажаллаха байна.

Хүдөө ажахын эрдэмэй урда КПСС-эй XXVI съездын табиһан асари ехэ зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэхын тула эрдэм-шэнжэлгын хүдэлмэриие улам һайжаруулха, шэнжэлгын хүдэлмэриин аша үрэ дээшэлүүлхэ, үйлэдбэритэй холбоо барисаагаа саашадаа бэхижүүлхэ шухала болоно. Тиимэһээ институдай хүдэлмэрилэгшэдэй мэргэжэл шадабариие бүри дээшэлүүлхэ, эрдэмэй нэрэ зэргэ олохо хүдэлмэри һайжаруулха, хүнүүдые аспирантурада һургаха, ороной эрдэм-шэнжэлгын зургаануудта хүдэлмэрилэгшэдөө эльгээжэ, түрүү онол аргануудтай танилсуулха гэхэ мэтэ хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдаха байна. Эрдэмтэдээ мүнөө үе сагай эрилтэдэ хүрэхөөр түхеэрэлгэтэй лабораторинуудаар хангаха, тэдэнэрэй даабари бэелүүлхэ журамые бэхижүүлхэ, коллектив дотороо һайнаар ажаллаха, зохёохы оюун бэлигээ хүсэдөөр гаргаха зохид эрхэ байдал бии болгохо, хүдэлмэрилэгшэ бүхэниие совет эрдэмтын нангин уялга ойлгохоор хүмүүжүүлхэ хэмжээнүүд абтаха байна.

К. БАРЬЯДАЕВ,
Буряадай хүдөө ажахын эрдэм-шэнжэлгын институдай директор, ветеринарна эрдэмэй кандидат.

ТОО, БАРИМТА

✦ Институдай эрдэмтэд И. И. Соколовой хүтэлбэри доро республикын эрхэ байдалда хони, мал харууһалгые промышленна технологидо оруулха хүдэлмэри ябуулна. Мүнөө үедэ нэгэ газарта хони, хурьгадые олоор байлгажа, шахан таргалуулха, түлжүүлхэ технологи гол гуримууд зохёон шэнжэлэгдээ.

✦ Мүн промышленна технологидо тааараха һү шэмэ ехэтэй симментал үүлтэрэй үнеэдэй һүрэгүүдые бии болгохо хүдэлмэриие хүдөө ажахын эрдэмэй кандидат С. Г. Лумбунов эрхилнэ.

ТҮРҮҮШЫН АЛХАМУУД

1947 оной һүүл багаар КПСС-эй обком намайе мал ажалай талаар Буряад-Монголой туршалгын станциин директорээр эльгээһэн юм. Эндэ табан жэл хүдэлһэн байнаб.

Тэдэ жэлнүүдтэ манай коллектив бишыхан, лаборантнуудтай хамта 20 мэргэжэлтэд ажаллажа байгаа. Станцимнай эбэртэ бодо мал, хонин ажал эрхилхэ, тэжээл бэлэдхэхэ таһагуудтай, химическэ багахан лабораторитой, туршалга хэхэ өөрын үйлэдбэриин баазатай байһан юм.

Манай коллектив гол анхаралаа эбэртэ бодо малай, хонидой үүлтэр һайжаруулгада зорюулаа. Энэ хүдэлмэри өөрынгөө туршалгын ажахыда хэдэг һэн. Тиигэжэ симментал үүлтэрээр һайжаруулагдаһан үхэртэй, нарин нооһото хонидтой болоһон байна.

Тэрэ үедэ үнеэн бүриһөө 2500 килограмм һүн һаагдадаг, хонидһоо ехэ нооһон абтадаг болоо. Эрдэмтэднай гансахан туршалгынгаа ажахыгаар хүдэлмэрөө хизаарладаггүй, харин хүршэ Карл Марксын, Загастайн Ленинэй нэрэмжэтэ колхозуудта, Зэдын районой XX партсъездын нэрэмжэтэ, Захааминай «Победа» колхозуудта эбэртэ бодо малай үүлтэр һайжаруулха талаар ехэ туһа хүргэдэг, туршалгынгаа ажахыда үдхэһэн үүлтэртэ малаа үгэлсэдэг байгаа.

Хони үсхэбэрилгээр Борьёогой совхоздо, Яруунын районой «Улаан Туяа», Сэлэнгын районой Тельманэй нэрэмжэтэ колхозуудта эрдэмтэднай ябажа, туршалгын хүдэлмэри хэдэг бэлэй. Бүри тэрэ үедэ нютагай эрхэ байдалда ехэ продукци үгэхэ нарин нооһотой хонид бии болгогдожо байгаа бшуу.

Сэлэнгын районой колхозуудта симментал үүлтэрэй үнеэдэй фермэнүүдые эмхидхэхэ талаар госплемрассаднигай мэргэжэлтэдтэй хамта хүдэлдэг һэмди. Тиихэдээ гансахан методическа талаар туһалдаг бэшэ, мүн тэдэ фермэнүүдые үүлтэртэ бухануудаар, эмэ хашарагуудаар хангалсадаг байгаабди.

Станциин мэргэжэлтэд тугалнуудые түлжүүлхэ технологи хубилгаха талаар һанамжа, дурадхалнуудаа баримталдаг һэн. Юуб гэхэдэ, тэрэ үедэ тугалнуудые эхэдэнь хүхүүлжэ түлжүүлдэг байгаа бшуу. Тиихэдээ тугалнууд үнеэдэй дэлэндэ үлэһэн һүүлшын үдхэн, тоһолиг һүеынь хүхэдэг байгаа ха юм. Тиин тугалай хэды шэнээн һү эдиһэниинь тодорхойлхо аргагүй байшоо. Тиимэһээ республика дотор үнеэн бүриһөө 3,5—3,7 процент тоһолигтой 500—550 килограммһаа ехэ һүн абтадаггүй байгаа бшуу.

Зүгөөр Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоздо, станциин ажахыда тугалнуудые эхэдэнь хүхүүлэнгүй түлжүүлжэ, жэлдээ үнеэн бүриһөө 4—4.2 процент тоһолигтой 1500 килограммһаа бага бэшэ һүн һаагдаа гэжэ гэршэлэгдэһэн байха. Тиигэжэ дүшөөд онуудай һүүл багһаа республика дотор тугалнуудые эхэдэнь хүхүүлэнгүй түлжүүлдэг арга үргэнөөр хэрэглэгдэдэг болоо бэлэй. Энэмнай саашадаа һү һаали дээшэлүүлгэдэ ехээр нүлөөлһэн жэшээтэй.

Гадна манай станци ерээдүйн эрдэмтэдые бэлдэхэ хэрэгтэ хубитаяа оруулаа гэжэ тэмдэглэхээр. Юуб гэхэдэ, манай станцида хүдэлһэн И. А. Диомидова, И. И. Галактионов, В. М. Родионов гэгшэд эрдэмэй докторнууд, М. Н. Балков доцент, Р. П. Пилданов, Н. С. Вахрушев хүдөө ажахын эрдэмэй кандидадууд болоһон байна. Мүн профессор В. Я. Суетин, «Хонин ажал» журналай ахамад редактор болоһон И. И. Леонов гэгшэд манай станцида хүдэлжэ, эрдэмэй харгыда гараһан намтартай.

Тиигэжэ мал ажалай туршалгын станциин эрдэмтэд республика дотороо хүдөө ажахын эрдэм дэлгэрүүлхэ, хүгжөөхэ хэрэгтэ нилээд нүлөөлөө һэн гэжэ тэмдэглэхэ хүсэлтэйб.

И. ХАЗАГАЕВ,
Буряадай АССР-эй габьяата зоотехник.

СЕЛЕКЦИ, ТУРШАЛГЫН ШЭДИ ЕХЭ

Селекци болон үрэһэ хүрэнгын таһагай селекциин лабораториие даагша, РСФСР-эй габьяата агроном А. Г. ДУБРОВСКАЯ.

— Манайда хүсэд түхеэрэлгэтэй тусхай лаборатори бии юм. Таһагаймнай коллектив ороһото ургамалнуудай, олон жэлэй ногооной шэнэ сортнуудые бии болгожо, орон нютагай эрхэ байдалда таараһан, мүн ургасаар баян ороһото ургамалнуудай, хартаабхын, олон жэлэй ногооной үрэһэ тарааха хүдэлмэри ябуулдаг.

Селекциин болон үрэһэ хүрэнгэ элбэгжүүлхэ хүдэлмэри анха түрүүн 1932 ондо Кирилл Мартынович Краммай хүтэлбэри доро эмхидхэгдээ бэлэй. Туршалгын станциин хүдэлмэрилэгшэд Буряад орондо тарихада таараха хүдөө ажахын ургамалнуудые шэлэн оложо, үрэһыень элбэгжүүлхэ ажалаа улам үргэнөөр ябуулаа юм. Эндэ шэнжэлгын, туршалгын хүдэлмэри яһала аша үрэтэйгөөр хэгдээ. Удаань 1938 ондо ургамалнуудай сорт туршаһан хүдэлмэриингөө дүнгүүдые согсолходоо, Буряад орондо тарижа боломоор ороһото ургамалнуудые элирүүлжэ дурадхаа һэн. Нигэжэ 1940 ондо «онохойский-517» гэһэн шэнэ сортын обёос бии болгогдожо, хаа хаанагүй таригдажа захалаа бэлэй. Һүүлээрнь манай республикын суута селекционернууд «онохойская» гэжэ нэрлэгдэһэн хабарай хара таряанай, «удинская» гэһэн намар таригдаха хара таряанай, «онохойская-6» гэжэ нэрэтэй хүсы үбһэнэй, «онохойская-4», «селенгинская» гэһэн шэниисын сортнуудые шэнээр бии болгожо, үргэнөөр тарихые дурадхаа бэлэй. Бүхыдөө ороһото ургамалнуудай, олон жэлэй ногооной 14 сорт шэнээр бии болгогдожо, гансашье манай республикада бэшэ, мүн Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй областьнуудай ажахынуудта таригдаһан байха.

Һүүлэй жэлнүүдтэ шэниисын хоёр, «иволгинский-68» гэжэ нэрэтэй житняк ногооной сортнууд шэнээр бии болгогдоод байнхай. Тиихэдэ «гэрэл» гэһэн обёосой, «байкалец» гэжэ ешмээнэй, «останинский» гэһэн ногооной шэнэ сортнууд гүрэнэй туршалга гаража байна.

Үндэр баян ургасатай ороһото ургамалнуудай, үбһэ ногооной шэнэ сортнуудые бии болгоһон РСФСР-эй габьяата агрономууд К. М. Крамм, А. М. Останин гэгшэдэй анхан эхилһэн хүдэлмэриинь онсолон тэмдэглэлтэй. Бидэ мүнөө эдэнэрэй хэһэн хэрэгые саашань үргэлжэлүүлжэ, баян ургасатай, түргэн эдеэшэдэг, һадхажа унадаггүй, ган гасуурта тэсэмгэй сортнуудые бии болгонобди. Һүүлэй жэлнүүдтэ лабораториингоо научна хүдэлмэрилэгшэд Ю. М. Овчинникова, Ф. А. Дудникова гэгшэдтэй хамта үндэр баян ургасатай шэниисын «бурятская-34», «бурятская-79» гэдэг шэнэ сорт бии болгоһон байнабди. Һүүлшынь сорт «онохойская-4», «бурятская-34» сортын шэниисэдэ орходоо 2—6 үдэрөөр урид эдеэшэдэг байха юм. Тиимэһээ илангаяа манай эндэ, Байгалай үмэнэхи газар нютагуудай байгаалиин эрхэ байдалда тарихада таарамжатай гээшэ.

Мүнөө лабораториимнай научна хүдэлмэрилэгшэд В. А. Парфенова, Л. И. Бобылева гэгшэд малай тэжээлдэ ороохо ороһото ургамалнуудай шэнэ сорт бии болгохоор селекциин хүдэлмэри ябуулна. Тиихэдэ Е. Д. Петрова, Г. А. Денисенко олон жэлэй ногоо тарижа, туршалга хэдэг юм.

Үрэһэ хүрэнгын лабораториин коллектив ороһото ургамалнуудай 15 сортын, хартаабхын — гурбан, олон жэлэй ногооной зургаан сортын элитнэ үрэһэ үйлэдбэрилхэ хүдэлмэри ябуулна. Манай лабораторидо научна хүдэлмэрилэгшэд Т. Н. Елистратова, Г. Д. Дубовикова, В. Е. Поломошных гэгшэд үнинэй ажаллана. Мүнөө үедэ таһагаймнай хүдэлмэрилэгшэд эртын хюрууда даагдахагүй, ган гасуурые ядамаггүй дабаха хүсэтэй, баян ургасатай, түргэн эдеэшэдэг шэниисын сорт бии болгохо хэрэгтэ бүхы ажалаа шэглүүлэнхэй. Мүн һайнаар эдеэшэдэг, гандуу сагта ургаха ешмээнэй, ургасаар баян гэхэ гү, али гектарай 300 центнер хүрэтэр ногоон тэжээлэй абтаха обёосой, үрэһэ хүрэнгөөр элбэг олон жэлэй ногооной шэнэ сортнуудые бии болгохын тула ехэ ажал хэгдэнэ.

Шэнээр мүндэлһэн «бурятская-79» сортын шэниисэ манай республика болон Шэтын областьдо бүхыдөө 800 гектарта таригдаа. Саашадаа үрэһэ хүрэнгын элбэгжэхэдэ, тарилгань улам үргэдхэгдэхэ юм. Мүнөө бидэ «лютесценс-414» сортын шэниисэ туршажа байнабди. Мүн «лютесценс-827» сортын шэниисэ тарижа, үрэһыень элбэгжүүлхэ зорилго урдамнай табигданхай.

Тэрэшэлэн таһагаймнай хүдэлмэрилэгшэд «богони үндэһэтэй хяаг-197» сортын ногоо, ногоон тэжээл болгогдон сабшагдажа абтаха «брунео-1299», «мутика-310» гэһэн сортын обёос туршаад, таригдахаар тушаахань. Манай республикада шэнэ сортнуудые тарижа, туршалга хэхэ дуратай мэргэжэлтэд олон юм. Жэшээлбэл, Кабанскын шубуунай фабрикын ахамад агроном 2700 гектарта «паллидум-394» сортын ешмээн тарижа, баян ургаса хураанхай. Мүн энэ предприяти 2300 гектарта «байкалец» сортын ешмээн тариһан байна. Шэнэ сорт тарижа туршаха, үрэһыень элбэгжүүлхэ талаар Зэдын районой Борьёогой совхозой, Түнхэнэй районой «Маяк», Ленинэй нэрэмжэтэ колхозуудай мэргэжэлтэд эдэбхитэй. Тодорхойлбол, «Маяк» колхоздо «бурятская-79» сортын шэниисэ түрүүлэн таригдажа, ехэхэн үрэһэн суглуулагдаа. Мүн Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз «гэрэл» сортын обёос 13 гектарта ургуулжа, гектарай 25 центнер ургаса хуряагаа.

«Бурятская-34» сортын шэниисэ бүхыдөө 42 мянган гектарта таригдана. Тиихэдэ хүршэ Шэтын областиин ажахынууд 146 мянган гектарта нимэ сортын шэниисэ ургуулаа юм. Байгша ондо «бурятская-79» сортын шэниисэ Шэтын болон манай республикын ажахынууд бүхыдөө 17 мянган гектарта тариһан байна. Тур-

Фотокорреспондент Ц. Ц...ренжаповай үнгэрһэн ... намар буулгаһан энэ зураг д...рэ РСФСР-эй габьяата а...роном, селекционер, ороһ... таряанай олон шэнэ сорт б... болгоһон А. Г. ДУБРО...СКАЯ «гэрэл» гэдэг обёос... шэнэ сортын ургаса хара... байна.

АША ҮРЭТЭЙ ШЭНЖЭЛГЭНҮҮД

Тэжээл үйлэдбэрилхэ таһагые даагша, хүдөө ажахын эрдэмэй кандидат А. М. ЕМЕЛЬЯНОВ.

— Манай таһагай хүдэлмэрилэгшэд тэжээлэй таримал ургамалнуудай ургаса дээшэлүүлхэ, мүн малай тэжээл буйлуулан бэлдэхэ талаар шэнжэлгэнүүдые хэдэг. Таһагтамнай уһалагдадаг газарһаа, сабшалан, бэлшээриһээ суглуулагдаһан тэжээлэй шанар тодорхойлхо тусхай лаборатори бии юм. Мүнөө үедэ таһагай хүдэлмэрилэгшэд ундалуулагдадаггүй, мүн уһалагдадаг газарта тэжээлэй ургамалнуудай баян ургаса хуряаха онол аргануудые элирүүлнэ. Тэрэшэлэн һүрэг үхэр, хонидой бэлшэхэ олон жэлэй һайжаруулагдаһан, уһалагдадаг бэлшээриие ашагтайгаар хэрэглэжэ, сабшалан, бэлшээриин үрэжэлые дээгүүрнь, мүн үндэһөөрнь һайжаруулха онол аргануудые зохёожо, тусхай заабаринуудые бэлдэнэ. Тобшолон хэлэбэл, таһагтамнай научна хүдэлмэрилэгшэд тэжээл үйлэдбэрилхэ, шанаржуулан буйлуулжа бэлдэхэ түрүү технологи гэхэ гү, али БАМ шадархи газар нютагуудта тэжээл үйлэдбэрилгые аша үрэтэй болгохо шухала зорилгонуудые шиидхэнэ.

Мүнөө үедэ таһагтамнай хүдөө ажахын эрдэмэй табан кандидат ажаллана. Уһалагдадаг газарай, сабшалан, бэлшээриин тэжээл үйлэдбэрилхэ лабораториемнай Буряадай АССР-эй габьяата агроном, хүдөө ажахын эрдэмэй кандидат П. Г. Соболев хүтэлбэрилнэ.

Манай хэһэн туршалгын хүдэлмэрээр элирүүлэгдэһэн түрүү онол арганууд республикымнай колхоз, совхозуудта үргэнөөр нэбтэрүүлэгдэдэг. Илангаяа сабшалан, бэлшээридэ шэмэ шанартай ногоо тарижа ургуулха агротехникын заабаринууд эндэ бэлдэгдэһэн байха. Тодорхойлбол, һүүлэй жэлнүүдтэ республика доторнай кукуруза тариха онол арга 50 мянган гектарта нэбтэрүүлэгдээ. Тиихэдэ манай научна хүдэлмэрилэгшэдэй дурадхаһан онол аргаар 20 мянган гектарта силосэй ургамалнууд холисолдуулан таригдахадаа, яһала һайн ургаса үгэһэн байха. Тэжээлэй шэнэ ургамалнууд болохо рапс, тоһолиг редькэ 10 мянган гектарта ургуулагдаа бэлэй. Мүн 16 мянган гектарта нэмжыһэн уһалагдадаг һайжаруулагдаһан бэлшээридэ туршалганууд үргэнөөр ябуулагдана.

Жэл бүхэндэ бидэ туршалга үнгэргэдэг ажахынуудтаа 20—25 мянган гектар сабшалангай үрэжэлые үндэһөөрнь, 70—80 мянган гектарта дээгүүрнь һайжаруулха хүдэлмэри ябуулнабди. Һүүлэй жэлнүүдтэ тэжээл бэлэдхэлгэдэ түрүү онол арга үргэнөөр хэрэглэгдэнэ. Үнгэрһэн табан жэлдэ сенаж даража бэлэдхэлгэ 86,2 мянган тонноһоо 124,9 мянган тонно хүрэтэр дээшэлээ. Тиихэдэ ногооной витаминтай гурил бүхыдөө 16,6 мянган тонно нөөсэлдэг байбал, мүнөө 24,5 мянган тонно бэлэдхэнэ.

Ойрын жэлнүүдтэ манай таһагай научна хүдэлмэрилэгшэд хээрын болон сабшалангай тэжээлэй ургамалнуудай ургаса дээшэлүүлхэ түрүү онол аргануудые бэдэрхэ юм. Тиихэдээ уһалагдадаг, мүн ундалуулагдадаггүй сабшалан, бэлшээриин ашаг үрые эрид дээшэлүүлхэ хүдэлмэри ябуулха болоно. Илангаяа һүрэг хонидой бэлшээгдэдэг хуурай тала газарай ногоо аша үрэтэйгөөр хэрэглэхэ, мүн Байгал-Амарай түмэр замай дэргэдэ малай тэжээл үйлэдбэрилгые улам хүгжөөхэ талаар онсо шухала асуудалнууд шиидхэгдэнэ.

Мүнөө үедэ манай таһагай научна хүдэлмэрилэгшэд Ивалгын, Байгалай туршалга-үйлэдбэриин ажахынуудта, Зэдын районой «Октябрьский» совхоздо олон жэлэй залаата болон хүсы ногоо тариха агротехникэ шэнжэлнэ. Энэ туршалгыемнай түлэб хүдөө ажахын эрдэмэй кандидат М. Н. Башинов хүтэлбэрилнэ. Манай зорилго хадаа ойрын жэлнүүдтэ үбһэ ногооной, таримал ургамалнуудай ургаса эрид дээшэлүүлхэ гэхэ гү, али гектарай дунда зэргээр 15—... центнер үбһэ тэжээл хуряажа абаха онол арга элирүүлхэ байнабди. Энэмнай бэлэн бэшэ. Иимэ дүн туйлахын тула бултадаа нэгэ зорилготойгоор ажаллажа, аха ... хэдтөөл адли бэе бэедээ ... шэглэн оролдохо болонобди. Бидэнэй хараалһан зорилго хэзээдэшье бэелүүлэгдэхэ байха гэжэ батаар найдуулнаб.

ЗАСАГАЙ ЗУРГААНУУДТА

ТҮСЭБЭЙ ДҮҮРГЭЛТЭ ЗҮБШЭН ХЭЛСЭГДЭЭ

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй промышленностиин, барилгын, транспортын болон холбооной талаар саг үргэлжын комиссиин ээлжээтэ заседани болобо.

Арадай ажахын ашаа зөөхэ 1981 оной түсэбэй дүүргэлтэ тухай асуудалаар Зүүн Сибириин түмэр замай Улаан-Үдын отделениин начальник В. Н. Вовк, Буряадай транспортна управлениин начальник В. Н. Инкеев гэгшэд үндэ элидхэлнүүдые хэбэ.

Түмэр замай отделениин болон транспортна управлениин хүдэлмэриһөө промышленна предприятинуудай продукци худалдалгын түсэбэй дүүргэлтэ дулдыдадаг гээшэ. Вагонуудые, ашаа зөөдэг машинануудые предприятинуудта үгэхэ түсэб дүүргэгдэнэгүй гэжэ республикын Верховно Соведэй саг үргэлжын комисси тэмдэглэбэ. Түмэр замай отделени байгша оной эхинһээ, 16 мянган вагон дутуу үгэһэн байна. Энээнһээ боложо, «Забайкаллес» нэгэдэл, «Татарский ключ» гэжэ карьероуправлени ехэ хэмжээнэй продукци худалдангүй үлэһэн байна.

Буряадай транспортна управлениин гэмээр 1981 ондо 150 мянган тонно ашаан зөөгдөөгүй. Тиимэһээ ашаа зөөхэ түсэб дүүргэгдэнгүй үлэнэ.

Республикын Верховно Соведэй саг үргэлжын комисси эдэ дутагдалнуудаа усадхахыень уялгалһан тогтоол батаkан абаа.

Буряад хэблэлэй 60 жэлэй ойдо

ТҮРЭЛ ГАЗЕТЫН ТҮҮХЭҺЭЭ

«Буряад-Монголой үнэн» газетэдэ 1925 ондо хүдөө нютагһаа бэшэжэ эхилһэн намтартай хүм. Тиихэдэ би комсомолой ячейкын секретаряар хүдэлжэ байгааб. Хожомынь Улаан-Үдэ ошоод нуражашье байхадаа, партиин Мухар-Шэбэрэй райкомой пропагандистаар Буряад хэлэн дээрэ гаража байһан «Эрдэм ба шажан» гэжэ атеис журналай харюусалгата секретаряар хүдэлжэ байхадаашье, энэ газетэтэй холбоо бариисаамни таһаладаггүй һэн.

Журналист болохо замни һаала урагшатай байһан гэжэ һанагшаб. Тэрэ үеын мэдээжэ литераторнууд, журналистнууд ба дүршэлтэй оршуулагшад Бато-Далай Тогмитов, Хоца Намсараев, Буда Цыренжапов, Бадма Цыдэнов болон бусэдтай хамта хүдэлжэ эхилһэмни, саашанхи замдам айхабтар туһатай байгаа бэлэй.

«Буряад-Монголой үнэн» газетэ 1931 онһоо хойшо үдэр бүри гаргагдадаг болоо һэн. Тиимэһээ редакцида хүдэлжэ шадахаар хүнүүд хэрэгтэй болоо. Монгол хэлэ, бэшэг мэдэхэ, хэблэлэй бага-сага дүршэлтэй болоһон намайешье газетэ тэ хүдэлмэридэ оруулаа һэн.

Түрэл хэлэн дээрэмнай гаража эхилһэн «Бүряад-Монголой үнэн» газетэ Забайкалиин хүн зоной дунда ехэ хүндэтэй байһан юм. Үшөөрнэ гэхэдэ тус газетэ марксистско-ленинскэ һургаал дэлгэрүүлдэг ёһотой пропагандист, Буряад арадай байдал, һүүдэлые социалис байдалда шэнэдхэн хүбилгэлгын түлөө тэмсэлдэ ажалша арадай олониие эмхидхэгшэ болоһон юм. Түрэлхи хэлэн дээрэ олониитэдэ мэдээсэл дамжуулдаг гансахан хэблэл байһан тула энэ газетэ ажалшадай дунда олоор хэрэглэгдэдэг болоно, корреспондентнүүдэйнгээ хүсэ гаргадаг болоно эхилээ һэн.

Коммунис партиин, Совет правительствын дотоодын ба гадаадын политикые олониитэдэ тайлбарилжахын хажуугаар ВКП(б)-гэй обкомой хүтэлбэри доро тус газетэ нютагай партийна болон совет органуудай хүдэлмэридэ [illegible] бии байһан дутуу дунданууд [illegible] тон хүрсэр, большевик [illegible] социалис общество [illegible] ниие эгирүүлдэг, үндэһэ яһаной илгаа гаргагшадые тодоруулан харуулдаг байһан юм.

Ангиин тэмсэлэй улам ехээр шангадажа байһан 1930-аад онуудта «Буряад-Монголой үнэн» газетэ хүдэлмэрэшэн, хүдөө бэшэгшэдэйнгээ хамтын хүсөөр ангиин дайсадые, нюдарган баяшуул ба хорото үзэлтэ ламанарые балшаса элирүүлдэг байгаа.

Тиин залуу уран зохёолшод болон поэдүүдэй хүсэ ухаатай рассказууд ба шүлэгүүд газетын хуудаһануудта улам олоор толилогдожо эхилээ. Олонхи хэрэгтэ оролсоно, хамагые ходо хаража ябадаг «Алсагар Мархай» буряад шогой зүйлүүдтэй дунда арьгагүй мэдээжэ, һураг суутай болоо һэн. Үнэн үгын хурса хэлээр тэрэ ажабайдалай элдэб дутуу дунданууды шүүмжэлдэг, нюдарган баяшуул болон ламанарые, мэхэшэд болон хээртэшэдые, архиншад болон залхуушуулые эрсээр шоглодог байгаа.

Газетэ ерэгэ боломжыгоо хүрэхэсэ республикынгаа ажабайдалые харуулдаг, промышленна болон хүдөө ажахын үйлэдбэриин түрүүшүүлые алдар солые магтан дууладаг байгаа. Ажахын-политическа шухала кампанинуудай үедэ газетын редакци нүүдэл бригаданууд аймагуудта эльгээжэ, хүн зоноор олон нютагта бага хэмжээнэй газетэ олон хэгэгээр гаргадаг байһан юм. Жэшээлхэдэ, би 1934 ондо Хориин аймагта ошожо, «Буряад-Монголой үнэн» «модо бэлэдхэлгэ» газетэ гэһэн гаргагшаар ба тусхай корреспондентээр гаргажа байгааб.

Үдэр бүхэндэ гаража байһан газетын материал гүйсэд хангахын тула ороймдоо 10—12 хүнһөө бүридэһэн коллектив үдэр һүнигүй хүдэлжэ байгаа бологшо һэмди. Тиихэ үедэ редакционно хүдэлмэри эрхилгэшэн олон корреспондент [illegible] газетэ хэблэн гаргахын байнаб.

Миниин хүдэлжэ байһан үедэ Ц. Дондубон, С. Ширабон, Г. Бельгаев гэгшэд үдэо дерэлэн редакторнууд байһан нухэд Р. Бимбаев, Ж. Балданжабон, В. Лодоев, Б. Ванчиков, Д. Дамдинов, В. Гандинов, Б. Абидуев, Ю. Цыренов, Ц.Д. Бальжинимаева гэгшэдые сэдьхэлэй һайхан үгэнүүдээр һанан дурсажа ябадагби. Урдаа харана хахасаар машинистка Долсон Дашиевамай хэзэ сүзэные мэдээгүй хүдэлдэгшэ һэн. Эдэнэр хадаа буряад орондо партиин хэблэлэй [illegible] эмхидхэхэ талаһань, саашанаа хүгжэлтын хэрэгтэ ехэ хубитаяа оруулһан юм. Тэдэнэй олонхинь түрэл газетэйнгээ хүдэлжэ байһан, аралгүн сооһоо урган гараһан түрүүшүн журналистнууд болоно. Тиимэһээ «Буряад үнэн» газетын редакци буряадай журналистнуудай үрэн бэлэзоро гүнэн гуламта байһан гэшэ.

Д. БУМБЕЕВ,
«Буряад-Монголой үнэн» газетын партийна таһагые даагша байһан, мүнөө Совет Армиин отставкада гараһан подполковник.

танииие ямараар ханганаб

МАНАЙ УЯЛГАТА ХЭРЭГ

Совет хүнүүдэй элүүр энхэ бэе гүрэн түрымнай үнэтэ баялиг гэлсэдэг. Шамбай бүгэдэ бэетэн ажалай ая даахаар шададаг, хүдэлмэридөө улам урагшатай һайн ашагтань ямар гайхал байхаб. Хүн зоной элүүр энхые сахиха, үбшэнһөө һэргылхэ уялгатай бидэ, медицинын хүдэлмэрилэгшэд, ажалшадайнгаа бэеын элүүрые хододоо шалгажа, хэрэгтэй үедэтэнь туһалха нангин уялгатайбди.

Загарайн районой ажахынуудай малшадые медицинын талаар хангалгые улам һайжаруулхын түлөө ехэ оролдолго гаргагдана. Район соохи 6 больницын, фельдшерско-акушерскэ 23 пунктын олон тоото хүдэлмэрилэгшэд малшадта онсо анхарал хандуулдаг юм.

Жэл ерэхэ бүхэндэ ажахынуудай малдамнай болоходо байгаа урилалтануудда хүн зоной элүүр энхые сахидаг эмхи зургаануудай урда шэнэ шэнэ эрилтэнүүдые табидаг гээшэ. Совет медицинын туйлалтануудые хүдөө нютагта ажалладаг хүнүүдэй элүүрые хамгаалха хэрэгтэ бидэнэр бүрэн хэрэглэхэ ёһотойбди. Эмэл ушарһаа эмшэлэлгын бэр байрануудые үргэдхэхэ, эндэ хүдэлдэг эмшэлэгшэдэйнгээ мэргэжэлые дээшэлүүлхэ ёһотой бологгодог гэшэ.

Һүүлэй жэлнүүдтэ район соторнай энэ талаар нилээд ехэ хүдэлмэри хэгдэжэ байна. Гансал энэ оной туршада Бэрээнэй-Адаг тосхондо фельдшерско-а к у ш е р с к э пунктын шэнэ гэр, Шэнэ-Бэрээндэ х а л д абарита үбшэнтэнние аргалха больницын шэнэ корпус ашаглалгада үгтөө. Һаядаа Шанаар тосхондо участково больницын шэнэ байра. Элхидэ хохидоор тааруулагдаһан корпустой больница ашаглалгада оруулагдахаар хараалагдана. Хүн зониие эмшэлхэ эмхи зургаануудай байра байдал һайжаруулгада нилээд ехэ анхарал хандуулагдадаг байһаншье, тэдэнэй хүдэлмэриие саашадань һайжаруулха, үргэдхэхэ хэрэгтэ үшөөл олон дутуу дунданууд бии байһаар. Илангаяа Ангир, Добо-Ёнхор, Шулуута, Арбижал, Эрхирэг, Мухар-Тала тосхонуудай фельдшерско-а к у ш е р с к э пунктнууд тулюур байдалтай.

Хүн зоной элүүрые хамгаалха хэрэг олониитын анхаралда хододоо б а й х а ёһотой гээшэ. Арадай депутадуудай поселково, сельскэ Соведүүд, предприяти, ажахы бүхэн өөһэдынгөө эрхэтэдэй, хүдэлмэришэдэй элүүр энхые сахилгада онсо анхарал хандуулжа байха уялгатай.

Хүн зоной элүүр энхые сахиха районоймнай эмхи зургаанууд парти, правительствынгаа шиидхэбэри, тогтоолнуудта үндэһэлэн, бүхы хүдэлмэреэ эмхидхэнэ. Арадай депутадуудай Загарайн районно Соведэй сесси дээрэ «Хүдөөгэй ажалшадые медицинын талаар хангалгые һайжаруулха хэмжээнүүд тухай» асуудал хэлсэгдэһэн байна. Сессиин шиидхэбэри дотор районой медицинын хүдэлмэрилэгшэдэй мал ажалда хүдэлдэг хүнүүдтэ онсо анхарал хандуулжа, урид хараалагдаһан хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхэ тушаа хэлэгдэнэ.

Хүдөө нютагта ажаһуудаг хүн зониие медицинын талаар шанар һайнтайгаар хангаха зорилгоор Загарайн, Хандагатайн болон Онохойн больницануудай врачнуудай тусхай бригаданууд эмхидхэгдэнхэй. Жэшээлхэдэ, Загарайн, Түбэй районно больницын гурбан бригада терапевт, х и р у р г, багахан хүүгэдые аргалха мэргэжэлтэй эмшэлэгшэдһээ бүридэнэ. Тусхай графигай ёһоор, долоон хоногто хоёр дахин эдэнэр районой малшадта ошожо, тэдэнэй дунда аргалалгын хүдэлмэри хэнэ. Эдэ бригадануудые дүй дүршэлтэй врачнууд А. Г. Шагдаров, К. А. Афанасьев, Г. А. Шадрин гэгшэд толгойлно.

Районой түбэй больницын дэргэдэ ажахынуудаар саг үргэлжэ ябажа байдаг амбулатори бии юм. Энэ амбулаториин хүдэлмэрилэгшэд холын малшадта хүрэжэ, врачай туһаламжаһаа урид хэгдэхэ эмнэлгэ эмхидхэнэ, лекци болон хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэнэ, ариг сэбэрые сахилгын, үбшэнһөө һэргылэлгын хүдэлмэри ябуулна.

Районой бүхы участково больницанууд мал ажалда хүдэлдэг хүнүүдые эмнэлгээр хэһэн хүдэлмэриин долоон хоног бүхэндэ тоосоо хэдэг туримтай. Шэнэ-Хүрбын участково больница (ахамад врач Данханов В. С.), Элхиин врачебнэ пункт (ахамад врач Цыремпилов З. Л.) малшадай элүүр энхые сахилгын хүдэлмэри эдэбхи ехэтэйгээр эмхидхэнэ.

Мүнөө ниитын малай үбэлжэлгын эхилһэн сагһаа районоймнай бүхы малшадай 80 процентнь бэеынгээ элүүрые шалгуулаад байна. Малшадай коллективүүдэй урда бэеын элүүр энхые сахиха тухайда лекци болон хөөрэлдөөнүүд үнгэргэгдэнэ.

Холын байрада хүдэлдэг малшадта саг болзортоо хүрэжэ ошолгомнай зарим үедэ бэрхэтэй болодог. Транспортын талаар үшөөл һайн хангагдаагүйһөөмнай тиимэ ушар болохоёо һанадаг гээшэ. Районоймнай больницануудтахи автомашинануудта запасной частиин дутаалдадаг дээрэһээ тэрэмнай удаан саг соо заһабарида байна. Энэ талаар районой хүтэлбэрилхы зургаануудай эгһөө туһаламжа хэрэгтэй болоно.

Районоймнай малшад тон харюусалгата хаһадаа оронхой, мал ажахын продуктнуудые элбэгээр үйлэдбэрилхын түлөө ехэхэн оролдолго гаргана. Энэ хэрэгтэнь бидэ, медицинын хүдэлмэрилэгшэд, өөһэдынгөө эгһөө туһалха уялгатайгаа һайн ойлгонобди. Эдэ ажалшадайнгаа элүүр энхые сахиха хүдэлмэреэ улам һайжаруулхые эрмэлзэнэбди.

Ю. ЦЫРЕМПИЛОВ,
Загарайн районой ахамад врачай орлогшо.

ЮРЫН МЭРГЭЖЭЛТЭЙ ХҮН

ДАРХАНАЙ ХҮБҮҮН ДАРХАН

Саяан уулын хормойдо оршодог «Восточные Саяны» колхозой түрүү хүнүүдэй дунда Иннокентий Дамбаевич Молонов заатагүй дурдагдадаг.

Тэрэнэй бухы наһан түрэл колхозойнгоо түүхэтэй таһаршагүй холбоотой юм. Хоймор нютагта түрүүшын артелиин эмхидхэгдэхэдэ, Иннокентиин эхэ, эсэгэ гэшүүдээр ороһон байгаа. Уран гартай модошо дархан байһан эсэгэнь а р т е л ь д э э тэргэ, шарга, модон борной, анзаһа хэдэг, аса, тармуурнуудые заһадаг һэн. Харин тиихэдэ эхэнь мал адуулагшааршье, һаалишанааршье хүдэлөө.

Хара багаһаа хойшо эхэ, эсэгэеэ дахажа, бухы шахуу хара, гарай үзүүрэйшье ажалда дүршэлтэй болоһон Кеша хүбүүндэ хожомоо өөртэнь ехэтэ амар байгаа һааб даа.

Арай гэжэ арбан гурба наһа хүрэхэлоөроо, морин анзаһаар газар хахалжа, борнойлжо эхилһэн намтартай. Зунай сагта морин косилкада һуужа, урма баяртайгаар үбһэ сабшадаг болоо.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу ехэ дайнай үедэ И. Д. Молоновой хэзэгүй ажалынь үгы шахуу байха. Амгалан сагай жэлнүүдтэ үбэлдөө модошо дарханаар, зундаа үбһэшэдэй звенос хүтэлбэрилэгшоор ажалладаг болоо һэн. Жэшээлхэдэ, һүүлэй хоёр жэлдэ Халбандан гэжэ сабшалан дээрэ звенотоёо хүдэлхэдөө, 1300 — 1500 центнер һайн шанартай үбһэ хуряаһан байна. Тэрэнэй хүтэлбэрилдэг звенодо Толтойн дунда һургуулиин үйлэдбэриин бригадын гэшүүд, зунай үедэ ажахыда туһалхаяа ерэһэн студентнэр хүдэлдэг. Звенодо үгтэдэг даабари — 1000 центнер үбһэн юм. Тэдэнэр өөһэдынгөө хүсөөр сабшалангаа һайжаруулдаг, наг шэбхэ гаргадаг, үһалдаг байна. Тэрэнэйнгээ ашаар 1965 ондо 350 центнер үбһэ абажа байһан газарһаа мүнөө мянган центнер хуряадаг болоо.

Иннокентий Дамбаевич эгээ мүнөө үедэ Хуурай-Һубагай фермэдэ модошо дарханаар хүдэлнэ.

— Манай дарханай фермэ дээрэ хэхэгүй юумэн гэжэ үгы ааб даа. Хюрөө һүхэ хоёроо бариад лэ ябажа байха даа. Юрэдөө, мини һуужа шададаггүй хүн,— гэжэ фермые даагша коммунист Н. Д. Затворницкая тэрэниие магтан хөөроо бэлэй.

Б. БИРБАЕВ,
хүдөө бэшэгшэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: И. Д. Молонов.

Авторай фото.

Түнхэн.

Хилын саанаһаа

ТАСС АПН

СССР-эй БА США-гай ДЕЛЕГАЦИНУУДАЙ ЗАСЕДАНИ

ЖЕНЕВЭ. Европодо ядерна зэбсэгүүдые хизаарлаха тухай совет-американ хөөрэлдөөнүүдые хэхэ СССР-эй ба США-гай делегацинуудай ээлжээтэ пленарна заседани декабриин 8-да болобо.

ФРАНЦИИН БА ЛАОСОЙ ШИИДХЭБЭРИ

ПАРИЖ. 1978 оной августда боолюулагдаһан дипломатическа харилсаагаа һэргээхэ гэжэ Франци ба Лаос шиидхэбэ. Франциин Гадаадын харилсаанай министерствын эндэ тараагаһан мэдээсэл дотор энээн тухай хэлэгдэнэ. Хоёр ороной посольствонууд ойрын сагаар Париж ба Вьентьянда ажал ябуулгаяа һэргээхэль.

«Лаосто харша худал номнол тараана, Франциин газар дээрэ, мүн Лаос дотор Лаосой правительствада харша һүйдхэлэй ябуулгые дэмжэнэ гэжэ Францие Лаосой правительствын гэмнэлэнэй һүүлээр Франциин ба Лаосой хоорондын харилсаан таһалдуулагдаһан байгаа».

ХАМТЫН ХҮСЭЛЭЛГЭ ШУХАЛА

ВАШИНГТОН. Уласхоорондын аюулгүй байдал бэхижүүлгэ — мүнөө сагай тон шухала зорилгонуудай нэгэн болоно. Энээнэй тулада амгалан тайбан байхые хүсэдэг дэлхэйн бүхы хүнүүдэй хамтын оролдолго хүсэлэлгэнүүдые бүри эдэбхитэй болгохо эрилтэ табигдана,— гэжэ Эб найрамдалай түлөө тэмсэдэг эрхэтэдэй нүлөө ехэтэй эмхиин үүсхэлээр зарлагдаһан конференцидэ хабаадагшад мэдүүлбэ. Дайн сэрэгтэ дурагүй залуушуулай, профсоюзна, эхэнэрнүүдэй ба шажанай эмхинүүдэй, тэрэшэлэн Баруун Европын зарим оронуудай дайнда эсэргүү хүдэлөөнэй түлөөлэгшэд тус конференцидэ хабаадаа. Баруун Германиин Бундестагай депутат К.-Г. Хансен, Англиин парламентын гэшүүн Дж. Ричардсон, отставкада байһан ФРГ-гэй генерал-майор Г. Бастиан гэхэ мэтэ элитэ мэдээжэ политическэ ба олониитын ажал ябуулагшад бии.

Европо түбидэ дайнай үүдхэгдэхэ аюул бага болгохо ябадалтай холбоотой асуудалнуудые зүбшэн хэлсэлгэдэ конференци дээрэ гол анхарал хандуулагдаба. К.-Г. Ханзенай хэлэһэнэй ёһоор, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. И. Брежневэй албанай хэрэгээр ФРГ-дэ ошожо, хэһэн хөөрэлдөөнүүд энэ талаар шухала удха шанартай байна.

ЯБУУЛГАНУУДЫЕ ХЭХЭ ПРОГРАММА БАТАЛАГДАБА

МИЛУОКИ. Ядерна дайнай аюулые саран зайсуулхын түлөө олониитын тэмсэлэй стратеги ба тактикые хараалһан, «Хүн түрэлтэниие абарха зорилготой хараа бодол» гэһэн нэгэдэлэй табадахи конференцидэ гол анхарал хандуулагдаа. Энэ нэгэдэлдэ хабаададаг США-гай олониитын ба политическэ 150 эмхиин түлөөлэгшэд 1982 ондо ябуулга хэхэ тодорхой хэмжээ ябуулгануудай үргэн комплекс хараалһан программа батална. Олониитын жагсаалнуудые, митингнүүдые, эмхидхэхэ, Вашингтоной захиргаанай политическэ хараа бодол хубилгахын түлөө тэмсэлдэ ороной олониитые элсүүлхэ номнолой хүдэлмэри гэжэ тэрээн доторнь хараалагдана.

Сэрэгэй-промышленна корпорацинуудай аша туһада зорюулжа, бүхы американ арадые хохидолдо оруулдаг, дэлхэйе термоядерна һандарал хосоролой эрмэг дээрэ байлгадаг Вашингтоной захиргаанай дай журоодогшо политикада эгээлэй американсцуудай тон дурагүй байһыень конференци үнэншэмэ тодоор элирхэйлэн харуулба.

СҮЛӨӨТЭ БАЙДАЛАЙ ТҮЛӨӨ ТЭМСЭЛШЭДЫЕ ДЭМЖЭНЭ

МЕХИКЭ. «Латинин Америкын нэгэдэл империалис эзэрхэг түримхэй ябуулгада эсэргүүсэнэ» гэһэн урялатайгаар Мексикэдэ ябуулга хэдэг Латинин Америкын политэмигрантнуудай, Мексикын олониитын эмхинүүдэй түлөөлэгшэдэй уулзалга эндэ болоо. Кубада, Никарагуада, өөһэдынгөө сүлөөтэ байдалай түлөө тэмсэгшэ Түбэй Америкын ба Карибска далайн хэдэн оронуудай арадуудта эсэргүү эзэрхэг түримхэй ябуулга хэдэг Вашингтоной захиргаанай түсэбүүдые уулзалгада хабаадагшад эрид буруушааба.

Түбиин бүхы хүсэнүүдые элсүүлэн жагсаалга, аюулда дайрагдахаяа байһан оронуудай сүлөөтэ, бүрин эрхэтэ, бэеэ даадаһан байдал хамгаалхын тула, империализмда эсэргүү хүсэтэ фронт тогтоохые тон шухалада тоолоно.

Бидэнэрые ханинарнай гээд Кубын лаб найдахадань болохо гэжэ М е к с и к ы н дотоодын хэрэгүүдэй министр Энрике Оливарес Сантана мэдүүлбэ. Никарагуагай революциие Мексикэ мүн лэ дэмжэнэ гэжэ министр мэдүүлбэ.

ХААНА, ЮУН БОЛОНОБ

АСУУЛТЫН МЭДЭЭНҮҮД

БОНН. ФРГ-гэй гурбадахи хүн бүхэн ном уншахые үлүүдэ тоолодог. Олониитын һанал бодолые мэдэхэ зорилгоор Алленсбахска институдай эмхидхэһэн асуултын мэдээнүүдэй ёһоор, ороной хүн зоной 30 процентнь һүүлэй 12 һарын туршада нэгэшье ном уншаагүй байба.

АГРАРНА РЕФОРМЫН ТҮЛӨӨ

БРАЗИЛИА. Бразилиин демократическа хүдэлөөнэй парти (ПБДД) орон дотор демократическа аграрна реформо хэхэ эрилтэ табина. Эндэхи таряашад олоороо үгырнэ, тэдэнэй 40 шахуу процентнь газаргүй байна. Энэнь 30 жэлэй урда тээхиһээ хоёр дахин олон болоно гэжэ ПБДД-гэй тарааһан манифест дотор хэлэгдэнэ.

Хүдөө нютагуудай хэсүү орёо асуудалнуудай шиидхэгдээгүй байһаниинь Бразилиин экономическа байдалда муугаар нүлөөлнэ гэжэ документ дотор тусхайлан тэмдэглэгдэнэ.

ПОЛЬШОДОХИ БАЙДАЛ ТУШАА

ВАРШАВА. ПНР-эй Министрнүүдэй Соведэй, тэрэшэлэн хамтын ябуулга хэхэ ПОРП-ын комиссиин, нэгэдэмэл таряашадай ба демократическа партинуудай заседанинууд эндэ болобо. Польшын социально-экономическа байдал, тэрэнэй түгшүүрилтэй болоһоной хойшолонгууд эндэ сэгнэгдэһэн, зохихо тобшололнууд хэгдэһэн байна. ПНР-эй олониитэдэ мэдээсэл дамжуулдаг хэрэгсэлнүүд мэдээсэлнүүд дотороо нигэжэ тэмдэглэнэ: ороной олонхи районуудай байдал тон түгшүүрилтэй болонхой. Нимэ байдалай тохёолдоһониинь түрүүшын ээлжээндэ «Солидарностиин» президиумэй заседаниин һаяхан Радомдо болоһонтой, тэндэ табигдаһан эрилтэнүүдтэй сэхэ холбоотой. «Солидарностиин» удамаршад тэндэ ультиматумай үгөөр эрилтэнүүдые табиһан, ПОРП-ын политическэ ба экономическа программые буруушааһан, засагай хуулита зургаануудта, хүдэлмэришэн ангиин партида эсэргүүсэн тэмсэхэ һанаашалгатай байһан тухайдаа мэдүүлээ. Контрреволюциин удамаршадай бодото һанаашалгануудынь байгша оной декабриин 7-8-да Польшын радио ба телевиденеэр дамжуулагдаһан мэдүүлгэнүүд дотор элирхэйлэгдээ. Радомдо хэлэгдэһэн, миндаһан дээрэ бэшэгдэһэн зарим үгэнүүд тэдэ дамжуулгануудай үедэ түнхаглагдаа. Жэшээлэн хэлэбэл, Л. Валенса Польшодохи засагай байгуулалтые «Солидарность» задагайруулна гэжэ мэдэрээд, «айхабтар түргэн ябуулга хэхэ (засагые эзэлхэ) зам» һунгаан олохо хэрэгтэй гэжэ мэдүүлбэ. Баруун оронуудай түлөөһэтэ агент Я. Куронь «Засагые һуларуулан задагайруулаад, тэрэниие эзэлхэ бэлэдхэл бүри мүнөө хэхые урялба». Урдань уголовно гэмтэн ябаһан Я. Рулевский «воеводствын хэм зэргэтэй засагта али бүхы аргаар добтолхо, һунгалтын урда тээ тэдэнэй нэрэ хүндые эсэслэн гутааха гэжэ дурадхана, «КОС-КОР-ой тактикые эдэбхитэйгээр хэрэглэхэ ёһотойбди» гэжэ Я. Рулевский зандарба. Совет орондо харша мэдээжэ хорото этэгээд З. Буяк энэ дары «радиокомитедые эзэлхэ, правительствые унагааха, тэрэниие ямаршье этигэл найдабарингүй болгохо» гэжэ дурадхана.

«Профсоюзна нэгэдэлэй юрын гэшүүдэй бэшэ, харин тэрэнэй хүтэлбэрилэгшэдэй эрмэлзэдэг юумые — эсэргүү тала баридаг политическэ хүсэнүүдэй хорото балмад ажал ябуулгые «Солидарностиин» оршом соо элитэ болгохын тула эдэ бүхы хархис мэдүүлгэнүүд хэрэгтэй болоһон байгаа. Радомдо табигдаһан эрилтэнүүд профсоюзна ажал ябуулгатай ямаршье холбоогүй. Эдэнь конституцида тон харша удха шэнжэтэй байна. «Солидарностиин» удамаршад тэдээндэ хэм хизааргүй засаг үгэхэ эрилтэ сэхэ табина», — гэжэ «Трибуна люду» газетэ шэнжэлэл дотороо тусхайлан тэмдэглэнэ.

«Контрреволюци бүтэхэгүй! 40-өөд онуудта политическэ союзнигуудайнгаа туһаламжатайгаар партиин бэелүүлһэн революци өөрынгөө түлөө тулалдахаар хүсэтэй. Политическэ бодото байдалые хараада абадаг, манай гүрэн доторхи социалис байгуулалтые сахин хамгаалхые хүсэдэг бүхы хүсэнүүд энэ хэрэгтэнь партида туһалха байха гээд сэхэ мэдүүлхэ хэрэгтэй», — гэжэ «Жолнеж вольности» гэдэг армиин газетэ заана.

ПУШКИН БРАЗИЛИДА

БРАЗИЛИА. Ород литературада дуратай бразилиинхид һайн бэлэг абаба. А. С. Пушкинай «Елбэрэй хатан» гэжэ поэмэ Латинин Америкэдэхи эгээн ехэ орондо хэблэгдэн гараа. Агуу поэдэй мүнхэ зохёолые мэдээжэ мэргэжэлтэ, ород ба совет литературын оршуулагша Борис Шнайдерман португал хэлэн дээрэ оршуулһан байна.

ЧАДТАХИ БАЙДАЛ

ПАРИЖ. Франс Пресс агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, Чадай нэгэдэмэл национальна армиин подразделенинүүд оборонын министр байһан Хабрегэй отрядуудай Умм-Хаджер тосхониие эзэлхэ гэһэн һэдэлгэнүүдыень таһалдуулжа, һөөргэдэн добтолбо. Суданай газар дээрэһээ ябуулга хэдэг Хабрегэй банданууд һаа Абеще хотые сүлөөлхэ зорилгоор правительствын сэрэгүүд гурбан тээһээнь добтолно. Чадай национальна оборонын гүрэнэй министр Адум Тогойн мэдээсэһэнэй ёһоор, энэ добтолгонь ороной зүүн зүгэй бүхы нютагуудые бултыень хиналта доро абаха гэһэн зорилготой байна.

КОТОНУ. Африкын нэгэдэлэй эмхиин (ОАЕ) шиидхэбэриин, Чадай национальна нэгэдэлэй забһарай правительствэтай хэлсэгдэһэнэй үндэһөөр, энэ орон худар Африкын гүрэнүүдэй сэрэгэй подразделенинүүд эльгээгдэжэ байна,— гэжэ ОАЕ-гэй генеральна секретарь Э. Коджо мэдүүлбэ. Чадта амгалан байдал дэмжэхэ Африкын оронуудай хоорондын хүсэнүүд эдэ подразделенинүүдһээ бүридүүлэгдэхэ болоно.

Чадай ниислэл Нджаменһээ мэдээсэһэнэй ёһоор, Африкын оронуудай хоорондын хүсэнүүдэй бүридэлдэ орохо Нигериин сэрэгүүдэй түрүүшын подразделенинүүд эндэ ерэбэ.

«Буу зэбсэг хуряаха!» — гэһэн фотомонтаж Франциин «Авангард» журнал барлан гаргаа. Ядерна буу зэбсэг бүтээлгые хорихо, бүхы дэлхэйн хүн зониие дайн дажарай аюулһаа хамгаалха зорилготойгоор иимэ урятай хүдэлөөнүүд үдэр бүри үргэдэнэ.

ТАСС-ай фотохронико.

СОЦИАЛИС ОРОНУУДААР

АЖАХЫГАА ҮРЭ ЕХЭТЭЙГЭЭР ЭРХИЛХЭ АРГА

УЛААН-БААТАР. Һүүлэй гурбан жэлэй туршада «Минжит Булган» гэжэ кооператив нийлбэринүүд хоорондохи томохон ажахы болонхой. Алтаин, Үенчын болон Булганай аймагуудһаа бүридэдэг тус кооператив хүдөө ажахын нэгэдэлнүүдые капитальна барилгаар, ашаа зөөлгөөр, малай тэжээлээр хангалгые даажа абаһан байна. Энэ кооперативта хоёр жэлэй туршада 4,5 миллион тугригай барилга-хабсаралгын ажал хэгдэнэ. Тус предприяти үйлэдбэриингөө баазые хододоо үргэдхэжэ байдаг. Энэ жэлдэ овощ хадагалдаг газар, заһабарилгын хэдэн мастерскойнууд болон бэшэшье барилганууд эндэ ашаглалгада оруулагдаба. Иигэжэ ажахыгаа эрхилхэ аргын Монголой эрхэ байдалда тон таарамжатай байһыень ажал хэрэг харуулаа.

УРАЛАН НАРИЖУУЛАГШАДАЙ ЗОХЕОХЫ БЭДЭРЭЛГЭ

БУДАПЕШТ. Чепелиин металлургическа болон машина бүтээдэг комбинадай уралан нарижуулагшад үйлэдбэрээ техническэ талаарнь хангаха, мүн ажалай ашаг үрэ дээшэлүүлхэ талаар ехэ ажал ябуулна. Гансал энэ жэлдэ тэдэ уралан нарижуулгын мянга гаран дурадхал оруулаа. Тэдэнэй ехэнхи хубинь үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэн хэрэглэгдэхээр зууршалагдаа. Чепелиин үүсхэлшэдэй ажал ябуулгын ашаар туйлагдаһан экономическа ашаг олзо 12 миллион форинт сэнтэй болоо. Тус комбинадай уралан нарижуулагшадай үүсхэл комбинадай захиргаанай болон профсоюзай организациин талаһаа халуунаар дэмжэгдэнэ. «Улаан Чепель» комбинадта үнгэргэгдэдэг «Уралан нарижуулгын һаранууд», «Һониин дурадхалай үдэрнүүд» заншалта болонхой. Эдэ үдэрнүүдэй үедэ тусгаар байгуулагдаһан комиссинууд оруулагдаһан дурадхалнуудые дары хаража үзөөд, тэдэниие үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ шиидхэбэри абадаг юм.

(ТАСС).

САРЬДАГАЙ БООРИДО

РАССКАЗ

ДУГАР-ЦЭРЭН Нансалмаатай ойн зүргөөр болгоомжотойгоор алхалан, шадаал hаа шэдхэ шэрэнги соохоо түргэн гарахые оролдожо, урагшаа зүдхэнэ. Эсэнхэйнүүд. Хүлөөшье татахань хэсүүтэй болошоо хэбэртэй.

Тэдэнэр Сарьдагай эм домто ургаса шэнжэлхээ Улаан-Үдэhөө гараhаар арба гаран хононхой. Харин отоrhoo үсэгэлдэр үглөөгүүр гараhан аад, энэ зобожо ябана.

Нансалмаагай толгой соо элдэб бодол түрэнэ. Буряадайнгаа эрдэмэй хүреэлэнгэй нэгэ институтда Дугар-Цэрэнтэй хүдэлхэдөө, тэрэниие дээгүүр hанаатай аад, юушье тоохогүй, хүнгэн хүн гэжэ тоолодог hэн. Үшөө эм домто ургамалнуудые шэнжэлхээ тэрэнтэй Сарьдаг ошохо болоходоо, бүришье голхорhоноо hанана.

Ондоо хэн нэгэнтэй Сарьдаг эльгээхыень хэлээгүймни болоо гэжэ шэбшэн, Нансалмаа бүтүү шэдхын дундуурхи ангай нариихан субасаар аалиханаар урагшаа зүдхэжэ ябаhан Дугар-Цэрэнэй үргэн нюрга уруу алдангүй гэтэн, арай дабшаха юм. Тиихэдэ нүгөөдэнь нэгэ хэды ябаад лэ, хожомдоогүй гү гэhэндэл, гэдэргээ эрьеэд лэ, өөрыень харана. Тиихэдэ нюдэниинь жэгтэй дулаахананаар хаража, энэрхы сэдьхэлтэй хүн гэжэ ойлгохоор. Институтда хамта хүдэлхэ үедөө энээниие ойлгодоггүй ябаhанаа басаган шанална. Гэбэшье ажалдаа дарагдан, Дугар-Цэрэниие анхаралдаа абахаар сүлөөгүйшье байгаа гээшэ хаб гэжэ, басаган өөрыгөө сагааруулхые оролдоно. Зүгөөр Дугар-Цэрэн Сарьдагта байhан эдэ үдэрнүүдтэ яашагүй hайн нүхэр байhанаа, ямаршье бэрхэшээлтэй үедэ бусадта туhа хэхые оролдодогоо, өөр тухайгаа орой hанаата болодоггүй байhанаа харуулаа. Иимэ hайн шэнжэ шанарнуудыень элирүүлhэндээ, Нансалмаа баяртай гэшхэлнэ. Иигэжэ бодолготон ябаhаар, бүтүү шэдхэ соохоо гарашоод, ямаршьеб жалгын аманай ургамал шулуун дээрэ hуугаад, амаржа байhанаа басаган ойлгобо.

Дугар-Цэрэн Нансалмаагай нюргандахи рюкзак мулталжа, өөрынгөө рюкзагай хажууда табиhан бэеэрээ:

— Энэ үерлэhэн түргэн гол бидэниие мүнөөдэр табихагүй,— гээд, уhанай хүүеhэн шууяае нилээд шагнаархан нэмэбэ:

— Эндэ хонохо болохомнай. Ондоо арга байхагүй.

Нансалмаа ойн захада эдеэлжэ ябаhан гүрөөhэ харашоод hууhан тула Дугар-Цэрэнэй хэлээшые ойлгонгүйгөөр:

— Гүрөөhэн, — гэжэ шэбшэнэн hагад зааба. — Хүнэhэмнай дууhаа шахуу. Тиимэhээ...

— Дугар-Цэрэнэй сухалтайшаг нюдые харахадаа, басаган гэнтэ үгээ таhалба.

— Хүлисэгты, Нансалмаа Абидуевна, буудаха аргамни үгы.

— Юундэ?

— Зүр.

— Тиигээд юун болооб?

— Инзагадтай. Тэдэнь үншэрхэ.

— Дугар-Цэрэн, юушье ойлгохогүй намайе хүлисэгты.

— Ондоогоор хүнэhэ бэдэрхэ болонобди, — гээд Дугар-Цэрэн мүшэр суглуулжа, гал нособо. hүүлдэнь хүhа шобхолжо, гадаhа дархалаад, жалгын ташаландахи улаалзайнуудые малтан, тибhыень суглуулжа оробо.

— Энэтнай юун бэ? — гэжэ Нансалмаа hонирхобо.—Яахаяа малтанабта?

— Энээниие мэдэхэгүй юм аалта, Нансалмаа Абидуевна?

— Үгы.

—Тибhэн гээшэ. Хоол бэлдэхэбди. Галаа ошожо hэргээгты даа.

— Болохо, — гээд Нансалмаа хүhанай мүшэр суглуулжа, галдаа нэмэбэ.

— Шүлэ бэлдэжэ, hайсахан хоолдожорхиёбди, — гэжэ Дугар-Цэрэн галдаа дүтэлбэ.

— Би уhа асарhуу, — гэжэ заглуу гартаа абан, Нансалмаа нюдэеэ эрбэс гүүлэбэ,

Дугар-Цэрэн басаганай энэл харасаhаа hогтон, тэгшэ бэшэ байдалда ородогоо эдэ үдэрнүүдтэ ойлгодог болоо юм. Энээнээ мэдүүлхэгүй гэжэ;

— Үгы, үгы! Би өөрөө. Гол үерлэнхэй, аюултай! — гээд, басаганай гарhаа заглуу абажа, уhанда ошобо. Мушхаржа байhан урасхалhаа толгоймни эрьежэ унагшабиб гэжэ түбэгшөөн, ехэл болгоомжотойгоор боролгы уhаар амhартаяа дүүргээд асарба. Тибhээ угаажа сэбэрлээд, шэнэ уhаар зайлаhан бэеэрээ, тэрээнээ гал дээрэ үлгэбэ.

Нансалмаагай «найжалhан» түүдэгэй hайнаар нособон тула удангүй уhаншье бусалжа, тэрээн соохи тибhэниинь монгогошон, дээшэ доошоо урилдаха юм. Дугар-Цэрэн энээниие hонирхон hуубашье, hүүлшынгээ консервые нээжэ оробо. Тиигээд:

— Энээнээ хээ hаамнай хажуудахи нүхэртөө үгэхөөр бэшэ хоол болохо, — гэбэ.

— Консервынгээ дүрбэнэй нэгэ хубиие шүлэндөө хэхэбди. Тэрэгүйдэ уhанай татаагүй hаа, хооhодожо болохобди.— гэжэ эхэнэр хүн хадаа Нансалмаа саашанхи байдал тухайгаа hанаата болоно.

— Танайхяар болуужан. Тиибэшье тибhэтэй газарта байрлаа хадаа ядахагүй бээбди.

— hэргэтэ гарзагүй. Та намайе миин Нансалмаа гэдэг болагты.

— Институт соогоо хэлэдэгээрээ Нансалмаа Абидуевна гэхэдэ яанаб?

—Үгы! Нансалмаа гэгты. Муу юумэниинь орой үгыл. Гуйнаб, —гээд, баанха соохоо хоёр халбага консервэ удхажа, бусалжа байhан заглуу соогоо хэнэ. Тэрээнhээнь хоншуухан хангал хамар уруунь сорьёно. Удаан хоолгүй ябахадаа, хүн нэгэ үе соо үлдэhэнөөшье мэдэхээ болишодог гэдэг. Дугар-Цэрэнэй кружка соонь аягалhан шүлэнhөө Нансалмаа халбагадажа оробо. Амтатай гээшэнь аргагүйл! Дугар-Цэрэн гэртээ эдеэ хоол бэлдэдэг байгаа алтай?

Тэдэнэрэй хоол барижа дүүргээд шахуу байхадань, зүүн тээхи ой соонь үхэр мал үүгэнэлдэн шууяшаба. Дугар-Цэрэншье, Нансалмаашье, юунэй болоhые тааха, мэдэхэ гэhэндэл, тэрэ зүг уруу шагнаархашабад,

— Үхэрнүүдтэ шоно добтолоо ёhотой,— гэжэ Нансалмаа таамагшалба.— Шоные намнахаяа ошохомнай гү?

— Баабгай малда добтолходоо болохо.

— Баабгай?!..— гэжэ Нансалмаа гайхаба.— Хүндэ добтолдог юм гэлсэдэг бэлэй гү?

— Нансалмаа Абидуевна, бү айгыт. Бидэ баабгайда хориг хэнэ бэшэбди. Бидэндэ добтолхогүй,— гэжэ Дугар-Цэрэн баталан, нэжэгэнэсэ дүтэлhэн үхэрнүүдтэ анхаралаа хандуулан, арбан хоёрдохиингоо нэгэ сэмгэн соо шабатай, нүгөөдэ соонь монсогор картечь hомолоод, шэртэбэ.

Зүб даа: эгээл hүүлшын хүрхигэр үнеэнэй хойноhоо мантан томо баабгай ондогондог намнажа, хүсэхээ ябанал.

— Дугар-Цэрэн өөрөөшье ойлгонгүй, бүдүүн хүhанда тулгалан, баабгайе хараадаа абан, буугаа шагааргаад, шабхаяа даража мэдэбэ.

Дугар-Цэрэнэй тэбдэн түдэгэсэн, хараадаа оруулжа ядаhаар байтарнь, баабгай хорёод метр шахуу дүтэлшөө. Нансалмаа хаанашьеб хойномни байна, айhандаа бү хашхаржархиhай даа гэжэ толгойдоо оруулхынгаа тэндэ буудажа үрдибэ. Ойн мантан томо арьяатан хойто хүл дээрээ бодобошье, бэеэ даангүй тарайшаба.

Гүйжэ бодохонь ха гү гэжэ Дугар-Цэрэн буугаа hомолжо үрдибэ. Теэд тайгын эзэн дүрбэн мүсөөрөө арбаганан, газар нэшэ нэшэhээр hула раад, хүдэлхээ болишобо.

Дугар-Цэрэн магнай уруу гаа горхоной уhандал гоожоhон хүлhөө аршажа байхадаа, айгаа гээшэ гүб, юундэ иигэжэ хүлhэ уhан болообиб гэжэ өөрhөө асуубашье, гансаараа бэшэ бэлэйб гэжэ гэдэргээ эрьеhэниинь, Нансалмаа нюргандань орой хүдэлхээ болишонхой, зогсожо байба.

— Айгаал гээшэб даа, Нансалмаа Абидуевна,— гэжэ Дугар-Цэрэн өөрөөшье мэдэнгүй амалба.

— Дугар-Цэрэн, намайе Нансалмаа гэхэhээ ондоогоор бү нэрлэгты гээ хамнайб!

— Хашхаржархёогүй хадаа болоол гээшэт. Тиигээл hаатнай, баабгайе алдаха hэм. Амандань орошохо байгаабди. —гэжэ басагые харан гэхэдээ, зулгыханаар эрбэлзэhэн нюдыень обёоржо, хүбүүн уруугаа харашаха баатай болобо.

— Дугар-Цэрэн, зоригтойл хүн байнат даа. Таншуу эрэтэй бүхы наhаяа хамта үнгэргөө hаа, болохол байгаа,— гэжэ хэлэжэрхиhэн хойноо, энэ юу дуугарнабиб гээд, басаган ухаа алдаба.

Хэлээшыень ойлгоо дуулаагүйдэл, Дугар-Цэрэн баабгайн hабарнуудые барин, тэрээнтэй мэндэшэлэлдэhэндэл болохо юм. Басаган өөр тухайгаа бодолготоно. Аба, эжын өөрыень hабаагүй үхин гэжэ нэрлэдэг бэлэй. Нээрээшье, hуури байрагүй, хододоо гүйжэ харайжа гү, үгышье hаа, дуулижэ дэбхэржэ, хажуудахи хүнүүдтэе амар заяа үзүүлдэггүй hэн. Дундашье, дээдэшье hургуулинуудта hурахадаа, орой номгороогүй, нарай багынхидаал аашалhан зандаа ябаал. Харин институтда хүдэлжэ эхилхэдээ номгорhоноо Нансалмаа ойлгоо. Сарьдаг руу ерэhэн арбаад хоногойнгоо туршада үлүү юумэ дуугаржа, Дугар-Цэрэниие хашараана аа гүб гэжэ бэеэ барижа ябаа. Юун тухай бодоhыень таahандал:

— Нансалмаа Абидуевна, институт соогоо булжамуур мэтэ жэргэн ябадаг бэлэйт. Теэд Сарьдагтахи хэдэн хоногойнгоо туршада дуугаа хуряаhан ушартнай намайе гайхуулна.—гээд, Дугар-Цэрэн бүдүүн хүhан дорохи хуурай газар дээрэ hуугаадхина.

— Дугар-Цэрэн, юундэ олон үгэгүй болоhыем таанагүй хэбэртэйт.

Дугар-Цэрэн харюусахын орондо анха түрүүн Нансалмаатай хаана уулзаhанаа, юун тухай хөөрэлдэhэнөө, ямар тобшолол хэhэнээ толгойдоо тобойлгон, энеэдэhэниинь хүрэхэдэл гэбэ: тогтууригүй энэ үхин хаанаhaa бии болоо юм гэжэ гайхаа тагнаа бэлэйл. Зүгөөр хэды тиимэшье hаа, юунhээшье тунхариха гээшые мэдэхэгүй, урагшаал шармайдагыень, хамаг юумэн тухай мартан, ажалдаа шунашадагыень сэгнэжэ, тэдэ аашыень хүлисэхэ баатай болоо hэн бааб даа. Сарьдагта хамта гарахадаа, шууяжа хашхаржа гү, али элдэб аашануудые шэдэлжэ, амар заяа үзүүлхэгүйнь гэжэ бодоhоной үлүү байhые харуулхагүйhөө гадна, дура сэдьхэл татама hайхан нэгэ зүйл басаганда бии гэжэ элирүүлээ. Тэрэнь зулгы зөөлэхэн харасатай нюдэдынь мүн гэжэ мүнөөл тобшолол хэжэ, хододоо иигэжэ хаража, хододоо өөрыем баярлуулан байhай даа гэhэн хүсэл сэдьхэлдэнь бии болобо. Энэ хэдэн хоног соо хододоо сугтаа ябаашье hаа, басагые ямар нэгэн муу байдалда оруулна аа гүб гэжэ айн, Дугар-Цэрэн ухаандаа, өөрынгөө аяг зан сэгнэдэг, бодомжолдог байгаа. Теэд Нансалмаагай хажуудань хүрэхэ аргын бии hаа, тэбэрин таалажа, баяр жаргалдаа дашууран ябаха дураниинь хэды хүрэдэг бэлэй. Бэеэ баряал гээшэ. Ямар нэгэн таагүй алхам хэжэ, басагые бэеhээ холодуулжархёо hаа, бүришье муухай.

Эсэстээ Нансалмаа тээшэ хүбүүн хаража:

— Ямар шалтагаан дээрэhээ үгэ үсөөнтэй болоhыетнай ойлгожо шадахагүй хүн хаб!— гэбэ.

— Тиигээ hаа, шагныт даа: дуугай ябаа hаамни, Дугар-Цэрэн намда дурлаха, hамганиинь болохоб гэжэ hанаа хүм!

Дугар-Цэрэн Нансалмааhаа элдэб аашануудые хүлеэдэг ябаа, теэд энээн тушаа ой ухаандаашье оруулаагүй. Мүнөөл басаган юунhээшье сухарихагүй зүрхэлигөө харуулба ха юм.

— Нансалмаа Абидуевна, иигэжэ наадахаа болиит даа, — гэхэhээ ондоо хэлэхэ юумэн Дугар-Цэрэндэ олдобогүй.

Нансалмаа эльгэ хатан, Дугар-Цэрэнэй хоёр гарые шүүрэн бариад, эрьелдэжэ орошобо. Дугар-Цэрэндэ эрьелдэлсэхэhээ ондоо юуншье үлөөгүй. Нансалмаа одоол институт соогоо гүйдэг харайдагтаа гү, аашалдаг аягладагтаал адли болошобо. Дугар-Цэрэн иимэ тобшололдо ерэбэшье, басаганай зулгы нюдэндэ hогтон нэнгэшэхын тэндэ бэеэ бариба.

Дугар-Цэрэнэй энээхэн зуура юунэй болоhые ойлгожо ядаhаар байхадань, табхар аад, халзан малаан толгойтой үбгэн бии боложо, баабгайе «унтуулhан» шалтагааниинь мэдээд:

— hайн лэ гээшэ, залуу нүхэр. Малыемни хүбшын эзэнhээ абарааш. Хорёо заhажа байhаар, эдэ шолмонуудай hалажа ошоhые мэдэнгүй байшоолби,— гэжэ дуугараад, Нансалмаае нэгэ хэды шэртэhэн бэеэрээ асууба:— Энэ залуу нүхэр hамгантнай гү?

Дугар-Цэрэн иимэ асуудал хүлеэгээгүй тула юун гэхээ ойлгожо ядан, Нансалмаае хараад абаба. Харин басаган hанаа үнөөндэ ороогүй юумэ хэлэжэрхибэ:

— Бидэ хоёр гэр бүлэ зомди.

Юунэйшье урда тогтохо гоёолдохогүй зан абарияа Нансалмаа баhал эндэ гаргаба гэжэ hанабашье, Дугар-Цэрэн юушье хэхээ ойлгожо ядан тээлмэрдэшэбэ. Гэбэшье басаганда хэды халдажа ядаhанаа hанан гэхэдээ, зохид юумэн боложо байна, гээд, сэдьхэлынь баяраар долгисобо.

—Та, хүүхэн, нэрэтнай хэн бэлэй?

— Нансалмаа. Тамнай хэн таабай бэлэйт?

— Даша үбгэн гэдэг нютагаархимни.

— Наhажаал хүниие тиигэжэ нэрлэхэдэ тон аягүй.

— Заримашуул Даша Цыренович гээд дуугарантuу юм.

— Ойлгосотой,— гэжэ Нансалмаа Дугар-Цэрэн хоёр нэгэн доро хэлэбэ.

— Залуу нүхэд, манайда айлшан боложо буугаарайт. Эндэhээ арба шахуу модоной газартабди.—гээд, үбгэжөөл амигүй баабгай тээшэ шэртэhэн бэеэрээ үргэлжэлүүлбэ.— Буугай дуу дуулаhаар, шамдаа хүм. Мяханиинь муудахань. Түргэн мяхалая.

Даша үбгэн мориёо хүhанhaa уяад, субаяа ногоон дээрэ хаямсаарва, хоёр сэмгэтээ дээрэнь табиба. Тиигээд бартахи баабгайн баруун хүлыень мэндэшэлhэндэл, баруун гараараа адхан хэлэбэ:

— Мэндэ сайн, таабай. Тамнай юундэ бүдэрөө гээшэбта? Амтан нойроор нойрсохоhоо ондоо юумэн танда үлөөгүй бшуу. Тиимэhээ нойрсохо болоолта даа...

Баабгайе мяхалхадань, Дугар-Цэрэн үбгэжөөлдэ туhалжа, Нансалмаа уhа бусалгажа, мяха шанаба. Тэрээнээ эдихэ болоходоо, хоёр залуушуул шадабагүй: агынь хамар уруунь хаха сорьёод, аймшагтайл.

Даша үбгэн баабгайн мяхые ганзагалаад гэр тээшээ галгюулжа, залуушуул эндээ хонобод.

Унтахаяа хэбтээд байхадаа:

— Бидэ хоёр гэр бүлэ бэлэйбди,— гээд, Дугар-Цэрэн басагые тэбэрин таалажа оробо. Харюудань Нансалмаа халуун элюурээр хайраhандал озожо, тэдээнhээ ондоо хэншье энэ дэлхэй дээрэ үгы шэнги байдалда орожо, ондоо юуншье тухай hанаата болонгүй, тэдэ хоёр зол жаргалай оршон байдалда хоноо бэлэй...

1980 он. Санага.

Б. ШОЙДОКОВ

Н. А. Некрасовай түрэhөөр

160 жэлэй ойдо

...ГАНСАЛ ЭНДЭ ПОЭТ БАЙЖА ШАДАХАБ!

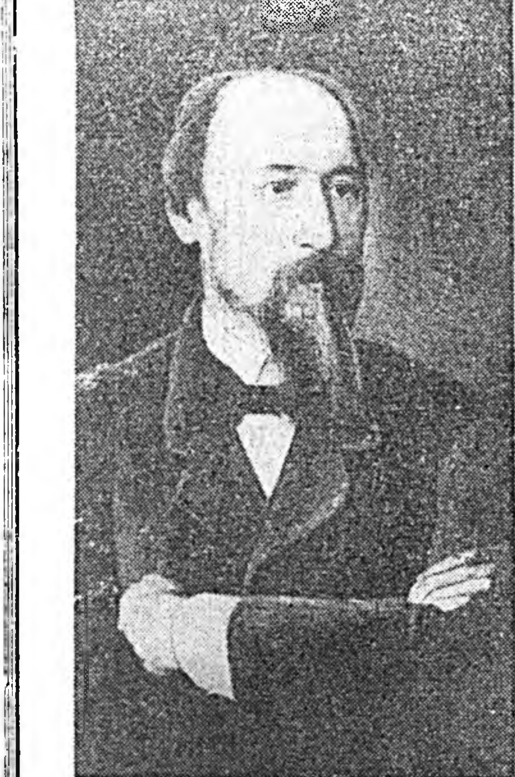
Мүнөөдэр ородой агууехэ поэт Николай Алексеевич Некрасовай түрэhөөр 160 жэл гүйсэбэ. Ярославлиин оршон дайдатай тэрэнэй зохёохы зам нягта холбоотой.

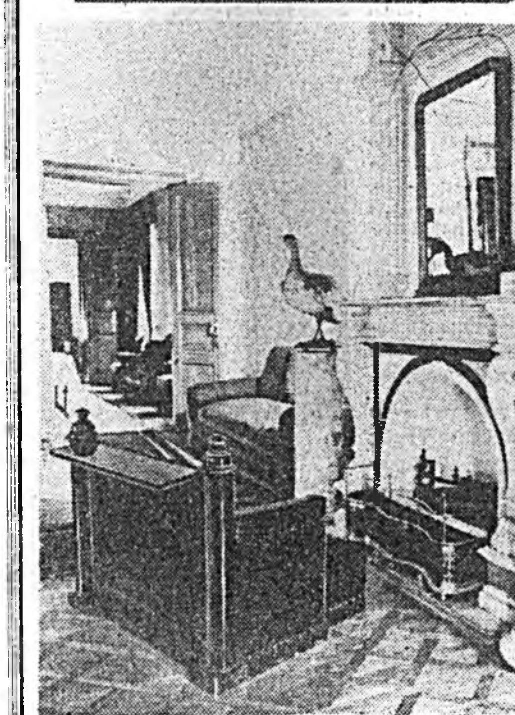
Өөрынгөө шүлэгүүд болон поэмэнүүд соо Волгын эрьенүүдые, гүбээнүүдые, харгы замуудые поэт магтан дуулаhан байдаг.

Энэ газар дээрэ тэрэнэй балшар ба эдир наhан үнгэрөө. Арадай ажабайдалтай дүтөөр танилсахаяа, Ярославлиин таряашанай онсо шэнжэтэй хөөрөөе шагнахаяа, байгаалиин hайханиие гоёшоохоёо, хододоо иишэ — Карабиха hуурин тэрэ ерэдэг байгаа.

1862—1875 онуудай хугасаа соо Карабихада поэт арба дахин ерэhэн байна. «Улаан хамарта Жабар», «Ород эхэнэрнүүд» гэhэн поэмэнүүдые, «Орина, солдадай эхэ» гэhэн шүлэгөө эндэ бэшэhэн, «Россида хэн hайнаар ажаhуудаг бэ?» гэhэн поэмэ дээрээ тэрэ эндэ хүдэлөө юм.

Жэлhээ жэлдэ Карабихада үнгэргэгдэдэг поэзиин бүхэсоюзна заншалта hайндэртэ хэдэн мянган ярославлиинхид болон эртэ урда сагай хотын айлшад — Некрасовта дуратайшуул хабаададаг юм.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. И. Н. Крамскойн зураhан Н. А. Некрасовай портрет, 1877 он (Карабихын Некрасовай музейн суглуулбариhаа). 2. Карабихада Н. А. Некрасовай музей-буусын айлшадай таhалга. «Үбгэн аба», «Ород эхэнэрнүүд» гэhэн поэмэнүүд эндэ бүтээгдээ.

С. МЕТЕЛИЦЫН фото.

ТАСС-ай фотохронико.

УЛААН-БААТАРТА—БУРЯАД АРТИСТ

Монголой Арадай Республикын гүрэнэй Д. Нацагдоржийн нэрэмжэтэ академическэ драмын театр байгуулагдаhаар 50 жэлэй ой hая тэндэ үргэнөөр тэмдэглэгдэhэн байна. Энэ ойн баярай үдэрнүүдтэ хабаадахаяа Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ академическэ буряад драмын театрай хэдэн артист тиишэ ошоhон юм. Тэдэнэй нэгэн — Буряадай АССР-эй арадай артистка Нина Тokуренова Чойжилын Чимидэй «Буурал аба» гэжэ зүжэгтэ Цырмаагай ролиие монгол харагшадай урда гүйсэдхэhэн байна.

— Нина Гармаевна, буряад хэлэн дээрэ наадаhан таниие монгол харагшад ямараар угтаа бэ?

— Энэ асуудал hанааем ехэтэ зобоогоо hэн. Зүжэгнай угайдхадаа үгэнүүдэй наадан дээрэ зохёогдоhон, энеэдэ, зугаа ехэтэй зүжэг аад лэ, хүнүүдэй ойлгоогүй hаань, юун болотой байгаа гээшэб. Харин үнэн дээрээ монгол харагшад хэлэhыемни hайн ойлгожо, тон халуунаар угтан абаа. Зал соо hуугшадай дулаахан анхаралаар хүреэлэгдээд байхадаа, зоригоо мохон, түдэгэсэнгүй, түрэл сцена дээрэ наадаhандаал адляар бэеэ барижа байгааб.

— Буурал абын рольдо ямар артист нааданаб?

— Гол түлэб би буурал абатайл хамта наадана гээшэ аабзаб даа. Тэрэнэй ролиие МНР-эй арадай артист Лоовой гүйсэдхэнэ. Бэлигтэй артист, тэрээнтэй наадахада, хүнгэн байгаа.

Иигэжэ манай театрай артистка Н. Г. Тokуренова Улаан-Баатар хотын театрта дуратайшуулда халуунаар угтагдаад, урма баяртай түрэл коллективтээ бусажа ерэнхэй.

Х. Намсараевай нэрэмжэтэ академическэ буряад драмын театрай делегациие МНР-эй Соёлой министерство, Д. Нацагдоржийн нэрэмжэтэ театрай коллектив, Уран зохёолшодой холбоон халуунаар угтан абаа. Делегациин гэшүүн бүхэндэ МНР-эй 60 жэлэй ойн медальнууд барюулагдаа.

В. НАЙДАНОВА.

ДЭЛХЭЙН ЭРХИМ БЭРХЭ ШАТАРШАН

Шатараар дэлхэйн түрүү hуури эзэлхын түлөө Италиин Мерано хотодо болоhон мүрысөөн Анатолий Карповай толотомо илалтаар дүүрэбэ...

Мүрысөөнэй дүүрэмсээр, АПН-эй корреспондент А. ХАЗОВ, наадан үнгэргэгдэhэн конгрессүүдэй «Салвар» гэжэ ордон соо хэдэн элитэ мэдээжэ мэргэжэлтэдтэй уулзажа, хөөрэлдэhэн байна.

Гроссмейстер Фридерик Олафссон (Исланди), Уласхоорондын шатарай федерациин (ФИДЕ) президент:

«Эндэ, Меранада, чемпион толотомо илалта туйлаа. Тэрэниие гүнзэгы удхатай наадаарнь бүхы зүрхэ сэдьхэлhээ амаршалжа шадаха байнаб. Анатолий Карпов дэлхэйн ёhотойл чемпион юм гэжэ шатарта дуратайшуул тоолоно.

Түгэсхэлэй нааданда хабаадаха хүниие элирүүлхын тула гурбан жэлэй ээлжээтэ мүрысөөн эхилхэ. Минии hанахада, голландец Ян Тимман, совет гроссмейстернүүд Каспаров, Белявский, Балашов гэгшэд дэлхэйн мүнөөнэй чемпионтой тулалдаха эрхим hайн арга боломжонуудтай гэжэ hананаб.

Ушар байдалые ерээдүй харуулна бээз. Харин мүнөө Анатолий Карпов дэлхэй дээрэ эгээл эрхим бэрхэ шатаршан болоно».

Зигфрид Унтербергер, мүрысөөнэй эмхидхэлэй комитедэй түрүүлэгшэ:

«Меранада үнгэргэгдэhэн мүрысөөнэй яhала hайнаар дүүрэhэндэнь, бидэ эмхидхэгшэд, омогорхон баярланабди. Совет делегацитай харилсаа холбоомнай үнэн зүрхэнэй, нэгэ нэгэеэ хүндэлэлгын шэнжэтэй байгаа. Элдэб оронуудай олонитын дунда мэдээсэлнүүдые дэлгэрүүлэн тараадаг хэрэгсэлнүүд энэ чемпионадые үргэнөөр бэшэhэн байна. Дэлхэйн түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөнүүдэй саашадаа иимээр үнгэргэгдэхыень хүсэнэбди. Эгээл олон журналистнууд — 550 гаран — Меранада суглараhан байгаа гээд хэлэхэ шухала».

Пауль Кляйн (Эквадор), мүрысөөнэй ахамад арбитр:

«Дэлхэйн түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөе амжалтатай hайнаар үнгэргэhэндөө урма баяртайбди. Гурбан жэлэй урда тээ Филиппинын Багио хотодо болоhондо орходоо, энэ «аяншалга» hураггүй бага саг соо үргэлжэлбэ. Хэрбээ уhан замшадай хэлэдэгэй ёhoop тэмдэглээ hаа, тамаралгын үедэ hалхи шуурган багаар болоhон байна. Дэлхэйн чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө эрмэлзэгшын делегациин хоёр-гурба дахин хангалтагүй эрилтэ табяашье hаань, яhала hайнаар дабажа гараабди гэжэ hананаб».

Кристиан Верт, Мерано хотын муниципалитедэй советник:

«Хотынгоо бүхы хүн зоной үмэнэhөө дэлхэйн чемпион Анатолий Карповые хани халуунаар амаршалхые хүсэнэ. Мераны олонхи хүнүүд тэрэнэй түлөө hанаагаа зобоо hэн. Үндэр нэрэ зэргээ гурбадахи баталhанайнь түлөө бидэ золтой жаргалтайбди».

Джино Пичинини (Итали), шатараар уласхоорондын арбитр:

«Меранада болоhон мүрысөөндэ Карпов яаха аргагүй бүлюу байhанаа харуулба. Залуу совет чемпионой ямар үүсхэл эдэбхитэйгээр, урма зоригжолтойгоор, найдалтайгаар наадахыень харахадаа ехэтэ баясабабди. Корчнойн наадан тад ондоо байгаа. Меранада болоhон мүрысөөндэ тэрэнэй hулаар наадаhан ушарынь Карповай илалтын үнэ сэнгые огто доошолуулнагүй. Гоё hайхан илалта туйлагдаа».

(АПН).

Мерано — Рим.

ФИЛАТЕЛИСТНҮҮДЭ[…] АНХАРАЛДА

АГУУЕХ[…] БАЙЛДААН[…] ТУХАЙ[…] МАРКАНУУ[…]

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаhанда: «Уялга ямараар дүүргэгдэнэб» — түрүү бэшэг. Республикын ажалай үдэр — материалнуудай суглуулбари. Малай үбэлжэлгын ябаса тухай нютаг нютагhаа абтаhан мэдээсэлнүүд.

Хоёрдохи хуудаhанда: «Ашаг үрэ юунhээ дулдыданаб» — Б. Раднаевай ба С. Чимитовагай статья. «Түрүүшүүлэй зэргэдэ» — А. Козенкын фоторепортаж. «Тушаалhаа сүлөөлэгдөө» — Р. Гаязовай статья. Түрэл орон дотор.

Гурбадахи хуудаhанда: «Тэмсэлэй ба илалтын 25 жэл» — В. Райкерусай статья (ТАСС). Уласхоорондын байдал тухай телетайпаар абтаhан мэдээсэлнүүд.

Дүрбэдэхи хуудаhанда: «Түрэл хотомнай» гэhэн статья зүбшэн хэлсэлгээр уншагшадай hанамжанууд. Үдэр үдэрэй hонин — материалнуудай суглуулбари. Соносхолнууд.

Хүндэтэ уншагшад! 1982 ондо абаха газетэ, журналнуудта захил байгша оной декабриин 15 болотор үргэлжэлхэ. «Буряад үнэн» газетээ захихаяа бү мартыт!

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Орбита. 8.55 — Дамжуулгын программа. 9.00 — «Время». 9.40 — Үглөөнэй гимнастика. 10.05 — «Всего дороже» — киноэпопей. «Трудное поле» — гурбадахи фильм. 11.05 — «Дохёогоо үгэгты, горнистнууд». 11.50 — СССР-эй арадуудай дуу хатар. 12.40 — «Живительные камни» — телевизионно баримтата фильм. 12.50 — Шэнэ hонин (12.55 час хүрэтэр). 15.15 — Шэнэ hонин. 15.35 — Нэгэдэмэл Нацинуудай Организациин хүүгэдэй фондын байгуулагдаhаар 35 жэлэй ойдо. Кинопрограмма. 16.05 — «Гиль абгын ажабайдал ба номууд». В. Гиляровскиин зохёолнуудай хуудаhануудаар. 17.00 — Эрхүүгэй областиин уран hайханай бүлгэмүүдэй концерт.

Улаан-Үдэ. 17,25 — «Хани барисаанай модон» — киноочерк. 17.35 — Уласхоорондын шэнжэлэл (буряадаар). 17.50 — «Байгал» — мэдээсэлэй программа. 18.20 — «Саяан» — хүдөөгэй ажалшадта зорюулагдаhан программа.

Орбита. 18.55 — «Олон түмэнэй ленинскэ университет». Гар ажалые оньhожоруулха тухай Запорожско областиин предприятинуудай дүй дүршэлhөө. 19.30 — 19.45 — Забhарлалга. 19.45 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 20.00 — «Эрдэм наукын hонин». 20.30 — Н. Осиповой нэрэмжэтэ гүрэнэй ород арадай академическэ оркестрэй концерт. 21.00 — «Всего дороже» — киноэпопей. «Мир или война» — дүрбэдэхи фильм. 22.00 — «Время». 22.35 — «Московские новости» газетын шанда хүртэхын түлөө фигурна халтиралгаар уласхоорондын мүрысөөн. Хоёр-хоёроороо халтиралга. Богочи программа. 23.15 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 23.30 — «Заповедные мили» — Петр Великиин тохой соохи далайн заповедник тухай телевизионно баримтата фильм.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Орбита. 12.55 — Дамжуулгын программа. 13.00 — «И музыка льдин...» — эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 13.10 — Н. А. Некрасов. «Мороз-Красный нос». 13.40 — Зоологи. 7-дохи класс. «Газар, уhанай ан амитад». 14.10 — К. Тренев. «Любовь Яровая». 15.00— «Женитьба» — уран hайханай фильм. 16.40 — «Машины земные» — телевизионно баримтата фильм.

Улаан-Үдэ. 17.00 — «БАМ-ай түүхэ бэшэг. Парторг» — киноочерк.

Орбита. 17.25 — Шатарай hургуули. 17.55 — МПЛА— Ажалай партиин байгуулагдаhаар 25 жэлэй ойдо. «Агостиньо Нето. Баатаршалгата тэмсэл» — баримтата фильм. 18.25 — «Заря Востока» газетын шанда хүртэхын түлөө гарай бүмбэгөөр уласхоорондын мүрысөөн. СССР-эй ба Югославиин суглуулагдамал команданууд hадаха (2-дохи тайм).

Улаан-Үдэ. 18.55 — Соносхолнууд. 19.05 — «Залуушуулай уран бэлиг». 19.45 — «Елена Устинова» — киноочерк.

Орбита. 20.00 — «Танад энээниие хэжэ шадахат» — ухаалан зохёогшодой конкурс. 20.45 — «Амгалан нойрсогты, багашуул!» 21.00 — «Хүдөөгэй ажал хэрэгүүд». 22.00 — «Время». 22.35—«Звезда моего города» — уран hайханай фильм. 00.05 — П. И. Чайковскиин зохёолнууд.

Газетымнай удаадахи номер декабриин 12-то гараха.

Редактор Р. Б. ГАРМАЕВ.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

УЛАН-УДЭ, ул. ЛЕНИНА, 35, редактор—2-54-54, приемная —2-54-93, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь —2-50-52, секретариат, —2-66-76, отделы: партийной жизни—2-60-91, пропаганды—2-56-23, промышленност и строительства—2-61-35, сельского хозяйства —2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21, информации—2-34-05, перевод—2-54-93, писем и селькоров —2-67-81, корректорская—2-35-95, машинное бюро—2-57-63, фотолаборатория—2-33-61, отдел объявлений—2-65-54

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств полиграфии и книжной торговли. Н-04806. Заказ № 283. […] 5901